

HÜKÜM UYUŞMAZLIĞINDA UYUŞMAZLIK MAHKEMESİNCE ESAS HAKKINDA YENİ BİR KARAR VERİLMESİ¹

*(Rendering a new decision on merits by the Court of Jurisdictional Disputes in
case of a Conflict of Judgement)*

Prof. Dr. Erdal TERCAN²

ÖZ

Hüküm uyuşmazlığı; Türk hukuk sistemi içinde kesinleşmiş yargı kararlarının tekrar incelenmesine olanak sağlaması ve hak arama özgürlüğünün korunması açısından büyük öneme sahip bir başvuru yolu olarak; 2247 sayılı Kanun'un 24 ve 25. maddelerinde düzenlenmiştir. Bu başvuru usulü ile kesinleşmiş mahkeme kararları arasında oluşan çelişkinin giderilmesine ve kişilerin haklarına kavuşmalarına olanak sağlanmıştır. Makale kapsamında, Uyuşmazlık Mahkemesi'ne hüküm uyuşmazlıklarının giderilmesi istemi ile yapılan başvurularda, birbiri ile çelişkili her iki mahkeme kararının da kaldırılması ve dava hakkında esastan yeni bir hüküm kurulması güncel örnekleri ile birlikte incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Yargı Kolu, Adli Yargı, İdari Yargı, Hüküm Uyuşmazlığı, Uyuşmazlık Mahkemesi.

ABSTRACT

In Turkish Law System, Conflict of Judgment which is arranged in Articles 24 and 25 of Law no.2247; is one of the very important remedy to protect right to legal remedies and to examine the final judgments again. By courtesy of this remedy, contradictions between the final judgments can be resolved which are given from different courts subject to different judicial branches and by this way judicial rights can be protected. Under this article, the decisions of the Court of Jurisdictional Disputes which eliminate all judgments and resolve the problem on the merits instead of them, are going to explained with current decisions.

Key Words: Judicial Branch, Judicial Justice, Administrative Justice,

- 1 Bu konu, 11.62015 tarihinde gerçekleştirilen "Uyuşmazlık Mahkemesinin Kuruluşunun 70. Yılı Uluslararası Sempozyumu'nda" tebliğ olarak sunulmuştur.
- 2 Anayasa Mahkemesi Üyesi, erdaltercan@gmail.com.

Conflict of Judgment, Court of Jurisdictional Disputes.

A - GİRİŞ

Hüküm uyuşmazlığı, 2247 sayılı Uyuşmazlık Mahkemesinin Kuruluş ve İşleyişi Hakkında Kanun'un (UMK) 24 ve 25. maddelerinde düzenlenmiş, hukukumuzda çok bilinmeyen, fazla incelenmemiş ama hukuk devleti ilkesi ve hak arama özgürlüğü açısından da bir o kadar, önemli bir konudur.

Ülkemizde farklı yargı kollarında faaliyet gösteren mahkemeler bulunmaktadır³. Bu mahkemeler arasında zaman zaman görev uyuşmazlığı çıkabildiği gibi, konusu, sebebi ve taraflarından da en az birisi aynı olan farklı yönde kararlar verilebilmekte ve kararlar arasındaki çelişki nedeniyle hakkın yerine getirilmesi mümkün olamamaktadır. İşte bu gibi durumlarda Uyuşmazlık Mahkemesi devreye girmekte ve farklı yargı kollarına mensup mahkemeler arasındaki gerek görev, gerekse çelişkili kararlar arasındaki uyuşmazlığı karara bağlayarak, tabiri caizse, tıkanan hukuki yolu tekrar açmakta, hak arama özgürlüğünün önündeki engeli kaldırmakta ve hak sahibinin hakkına ulaşmasını sağlayarak, hukuk devleti ilkesine hizmet etmektedir.

Ülkemizde farklı yargı kollarına mensup mahkemelerin faaliyette bulunması nedeniyle, her yargı koluna mensup mahkemenin görev alanı gerek Anayasa, gerekse kanunlarla belirlenmiştir. Bu görev paylaşımının doğal bir sonucu olarak, her mahkeme kendi yargı yolu açısından görev alanına giren dava ve işlere bakmalıdır. Ancak uygulamada, bazen farklı yargı kollarına mensup mahkemeler arasında görev veya hüküm uyuşmazlığı çıkabilmektedir. İşte farklı yargı kollarına mensup mahkemeler arasında doğan görev ve hüküm uyuşmazlıkları, bunların dışında ve üstünde bağımsız bir mahkemenin varlığını gerektirmektedir. Uyuşmazlık yargısı ve Uyuşmazlık Mahkemesi bu zorunluluktan doğmuştur⁴.

1961 Anayasasının 142. maddesinde Uyuşmazlık Mahkemesine anayasal bir organ olarak yer verilmiştir. Bu hükme uygun olarak 12.06.1979 tarihinde 2247 sayılı Uyuşmazlık Mahkemesinin Kuruluş ve İşleyişi Hakkında Kanun'la Uyuşmazlık Mahkemesinin teşkilatı ve görev alanı düzenlenmiştir. 1982 Anayasasının 158. maddesinde de Uyuşmazlık

3 Bu mahkemelere ve yargı kollarına aşağıda ayrıca değinilecektir, bkz. aşa. B.

4 Anıl, Ayten: Uyuşmazlık Mahkemesinin Kuruluş ve İşleyişi: AÜSBFD, 1992/1, C.47, s. 45; Büyükeren, Gülten Fatma / Kaynak, Selim Şamil: Türk Hukuk Sisteminde Uyuşmazlık Mahkemesi: Ulusal ve Uluslararası Boyutlarıyla Görev Uyuşmazlıkları ve Uyuşmazlık Mahkemesi Konulu Bilimsel Toplantı Bildiri Konuları, Ankara 19 Eylül 2013, s.3; Dinç, M. İlhan: Olumsuz Görev Uyuşmazlığının Çözümü İçin Uyuşmazlık Mahkemesine Başvuru: DD, 1986/60-61, s.37.

Mahkemesine yer verilmiş ve şu şekilde düzenlenmiştir. “Uyuşmazlık Mahkemesi, adli, idarî ve askerî yargı mercileri arasındaki görev ve hüküm uyuşmazlıklarını kesin olarak çözümlenmeye yetkilidir.

Uyuşmazlık Mahkemesinin kuruluşu, üyelerinin nitelikleri ve seçimleri ile işleyişi kanunla düzenlenir. Bu mahkemenin Başkanlığını Anayasa Mahkemesince, kendi üyeleri arasından görevlendirilen üye yapar.

Diğer mahkemelerle, Anayasa Mahkemesi arasındaki görev uyuşmazlıklarında, Anayasa Mahkemesinin kararı esas alınır.” Görüldüğü gibi, “hüküm uyuşmazlığı” nı çözümlenmek Anayasanın söz konusu maddesinde de ayrıca zikredilerek, Uyuşmazlık Mahkemesinin görev alanına dahil edilmiştir.

B – YARGI KOLLARI (ÇEŞİTLERİ), YARGI YOLU UYUŞMAZLIĞI VE UYUŞMAZLIK MAHKEMESİ

I - GENEL OLARAK

Anayasanın 9. maddesine göre “Yargı yetkisi, Türk Milleti adına bağımsız mahkemelerce kullanılır”. Anayasamızın 138 -165. maddelerinde “Yargı” başlığı altında üçüncü kuvvet olarak yargı, ayrıntılı olarak düzenlenmiş ayrıca, farklı yargı kollarında faaliyet gösteren yüksek yargı organları da sayılmıştır. Bu kapsamda Anayasa Mahkemesi’ne (m. 146-153), Yargıtay’a (m.154), Danıştay’a (m.155), Askeri Yargıtay’a (m.156), Askeri Yüksek İdare Mahkemesi’ne (m.157) ve Uyuşmazlık Mahkemesi’ne (m.158) yer verilmiştir⁵.

Ülkemizde farklı alanlarda faaliyette bulunan mahkemelere paralel olarak, anayasa yargısı, adli yargı, idari yargı, askeri ceza yargısı, askeri idari yargı ve uyuşmazlık yargısı faaliyette bulunmaktadır⁶. Farklı yargı kolları arasındaki ilişki de, yargı yolu ilişkisi olarak adlandırılmaktadır. Ancak buna uygulamada görev de denilmektedir.

- Anayasa yargısı alanında ilk ve tek yargı organı olarak Anayasa Mahkemesi faaliyette bulunmaktadır. Anayasa Mahkemesinin görev alanı Anayasa m. 148’de ve 6216 s.K. m.3’de belirtilmiştir. Anayasa Mahkemesi ile diğer yargı kollarında görev yapan mahkemeler arasında hüküm uyuşmazlığı (veya görev uyuşmazlığı) çıkma ihtimali zayıftır. Buna rağmen,

5 Aynı başlık altında (3.Bölümde) Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu (m.159) ile Sayıştay’a da (m. 160) yer verilmiştir. Ancak bu iki kurumun, yüksek yargı organı olarak değerlendirilmediği için ayrıca düzenlendikleri yönünde görüşler vardır. Anayasa Mahkemesi, 27.12.2012 tarihli ve E.2012/102, K.2012/2017 sayılı kararı ile Sayıştay’ın kesin hesap yargısı açısından bir yargı organı olduğunu kabul etmiştir (RG, 02.04.2013, S. 28606 mük.).

6 Bunların dışında, Yüksek Seçim Kurulu tarafından gerçekleştirilen seçim yargısı ile Sayıştay tarafından gerçekleştirilen hesap yargısı da bulunmaktadır. Ancak bunlar ile diğer mahkemeler arasında hüküm uyuşmazlığı çıkması kabul edilmediğinden, bu kurumlara değinilmemiştir.

diğer mahkemeler ile Anayasa Mahkemesi arasında görev veya hüküm uyuşmazlığı çıkarsa bu duruma ilişkin olarak Anayasa' da (m.158,3) ve UMK'da (m.36) özel hüküm öngörülmüştür. Buna göre, Anayasa Mahkemesi ile diğer mahkemeler arasında görev veya hüküm uyuşmazlığı çıkarsa Anayasa Mahkemesi kararı esas alınır.

-İdari Yargı, idarenin kamu hukuku alanındaki faaliyetlerinden kaynaklanan uyuşmazlıkların çözümü ile uğraşır. İdari yargı alanında görev yapan mahkemeler şunlardır: İlk derece mahkemeleri; idare mahkemeleri ve vergi mahkemeleridir (2576 s.K. m.2); İkinci derece mahkemeler, bölge idare mahkemeleri (2576 s.K.m.2), en üst mahkeme ise, Danıştay'dır (AY m. 155).

-Askerî idari yargı, askerî veya sivil idarenin askerî hizmete ilişkin olup, asker veya asker sayılan kişilere yönelik idari işlem veya eylemlerinden doğan uyuşmazlıkların çözümünü konu alan yargı koludur⁷. Askerî idari yargı alanında bir tek mahkeme görev yapmaktadır; o da Askeri Yüksek İdare Mahkemesidir (AYm.157).

-Adlî yargı, idari yargının görev alanı dışında kalan ve genel olarak hukuk mahkemelerinin özel hukuk alanındaki yargısal faaliyetleri ile ceza kanunlarına göre suç sayılan fiiller hakkında Devletin cezalandırma yetkisini kullanmasını konu alan yargı koludur⁸. Adli yargı, kendi içinde medeni yargı ve ceza yargısı olarak iki ana bölüme ayrılır. Adli yargı alanında görev yapan en üst Mahkemesi Yargıtay'dır (AY m.154).

- Askerî ceza yargısı, esas olarak asker (veya asker sayılan) kişilerin Askerî Ceza Kanunu'nda suç olarak kabul edilen fiillerinin yargılanmasını konu alan yargı koludur. Askeri ceza yargısı da kendi içinde, genel askerî ceza yargısı ve askerî disiplin ceza yargısı olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Askeri ceza yargısı alanında görev yapan en üst mahkeme de Askeri Yargıtay'dır (AY m. 156).

II – YARGI YOLU UYUŞMAZLIĞI VE UYUŞMAZLIK YARGISI

Yukarıda belirtildiği üzere, anayasa yargısının, idari yargının, askerî idari yargının, adli yargının ve askerî ceza yargısının görev alanına giren dava ve işler kanunlarla belirlenmiştir. Her mahkeme, kanunlarla kendi yargı alanına dahil edilen dava ve işlere bakabilir, bir diğer yargı koluna dahil mahkemenin yargı alanına giren dava ve işlere bakamaz. Bu açıdan farklı yargı kollarına mensup mahkemeler arasında yargı yolu ilişkisi vardır. Mahkemeler, yargı yolu ilişkisine re'sen dikkat etmek zorundadırlar;

7 Tanım için bkz. ayrıca Arslan Ramazan/ Tanrıver, Süha: Yargı Örgütü Hukuku, Ders Kitabı, 2. B., Ankara 2001, s.155.

8 Arslan/Tanrıver s.53.

bu husus dava şartı olduğundan davanın her aşamasında dikkate alınmalıdır. Taraflar da, mahkemeye yargı yolu ilişkisine uymadığı konusunda her zaman itirazda, daha doğrusu hatırlatmada bulunabilirler. Keza, bu husus kamu düzenine ilişkin olduğundan, taraflar kendi aralarında anlaşarak, yargı yolu ilişkisi açısından görevli mahkemeyi değiştiremezler.

Bir dava, dahil olduğu yargı koluna mensup mahkemede, yani yargı yolu ilişkisi açısından görevli mahkemede değil de, diğer bir yargı koluna mensup mahkemede, yani yargı yolu ilişkisi açısından görevli olmayan mahkemede açılırsa, davalı taraf bu duruma itiraz edebilir. Davalı tarafça yapılan bu itiraza yargı yolu itirazı denilmektedir.

Farklı yargı kollarına dahil olan mahkemelerin görev alanları, yukarıda belirtildiği üzere kanunlarla tespit edilmiş olmasına rağmen, bazen uygulamada bir davanın hangi yargı koluna dahil mahkeme tarafından görülebileceği konusunda, olumlu yahut olumsuz görev uyuşmazlığı çıkabilmektedir. Keza, bazı hallerde de farklı yargı kollarına mensup iki mahkeme, konusu, sebebi ve taraflarından da en az biri aynı olan iki davada farklı yönde karar verdikleri için kararların icra edilmesinde tereddüt ortaya çıkmakta, hakkın yerine getirilmesi mümkün olamamaktadır. Bu gibi hallerde de iki mahkeme arasında hüküm uyuşmazlığı çıkmış olmaktadır. İşte farklı yargı kollarına mensup mahkemeler arasında ortaya çıkan olumlu veya olumsuz görev uyuşmazlığına yahut hüküm uyuşmazlığına yargı yolu uyuşmazlığı denilmektedir.

UMK'un 1. maddesi de dikkate alınarak, uyuşmazlık yargısını şu şekilde tanımlamak mümkündür: **Adli, idarî veya askerî mahkemeler arasında ortaya çıkan görev veya hüküm uyuşmazlığını gidermeye ilişkin yargı koluna uyuşmazlık yargısı denir**⁹. Şu halde, uyuşmazlık yargısının söz konusu olabilmesi için adli, idari veya askerî mahkemeler arasında yani farklı yargı kollarına mensup iki mahkeme arasında bir uyuşmazlık olmalıdır. Aynı yargı koluna mensup iki mahkeme arasında yargı yolu uyuşmazlığı söz konusu olamaz. Aynı yargı koluna dahil mahkemeler arasında göreve veya hükme ilişkin uyuşmazlık çıkarsa, bu uyuşmazlıklar, kural olarak o yargı kolundaki yüksek mahkeme tarafından hükümlerin temyizi üzerine çözümlenir.

C – UYUŞMAZLIK MAHKEMESİNİN YAPISI VE GÖREVLERİ

Uyuşmazlık Mahkemesi Anayasa'nın 158. maddesinde düzenlenmiştir. Ayrıca 2247 sayılı Uyuşmazlık Mahkemesi Kanunu kabul edilmiştir. Bu Kanun'un 1. maddesine göre Uyuşmazlık Mahkemesi; Türkiye Cumhuriyeti Anayasası ile görevlendirilmiş, adli, idarî ve askerî yargı

9 Tanım için bkz. ayrıca Arslan/Tanrıver s. 131.

mercileri arasındaki görev ve hüküm uyuşmazlıklarını kesin olarak çözmeye yetkili ve bu kanunla kurulup görev yapan bağımsız bir yüksek mahkemedir¹⁰.

Uyuşmazlık Mahkemesi bir Başkan ile oniki asıl, oniki yedek üyeden kurulur; Hukuk ve Ceza Bölümlerine ayrılır. Hukuk uyuşmazlıkları Hukuk Bölümünde, ceza uyuşmazlıkları Ceza Bölümünde karara bağlanır.

Her bölüm, bir başkan ile altı asıl üyeden kurulur. Birlikte toplanan Hukuk ve Ceza Bölümleri, Uyuşmazlık Mahkemesi Genel Kurulunu teşkil ederler.

Uyuşmazlık Mahkemesinin görevlerine ilişkin olarak Anayasa m. 158,1'de "*Uyuşmazlık Mahkemesi, adli, idari ve askerî yargı mercileri arasındaki görev ve hüküm uyuşmazlıklarını kesin olarak çözümlemeye yetkilidir*" denilmiştir (ayrıca bkz. UMK m.1,1).

1- Görev uyuşmazlığı UMK'nun 10. – 23. maddeleri arasında düzenlenmiştir. Kanunda görev uyuşmazlığının iki şekilde çıkabileceği kabul edilmiştir¹¹. 1 – Olumlu görev uyuşmazlığı (m. 10-13, 17), 2 – Olumsuz görev uyuşmazlığı (m.14-16)¹².

Olumlu görev uyuşmazlığının da kendi içinde tekrar iki şekilde çıkması mümkündür¹³: - Olumlu Görev Uyuşmazlığı Çıkarma (Başsavcılıklar Aracılığıyla Çıkarılan Görev

Uyuşmazlığı) (m. 10-13)

- Olumlu Görev Uyuşmazlığı (m.17)¹⁴.

2- Hüküm Uyuşmazlığı (UMK m. 24-25)

Usul hukuku kurallarına uyulsa, farklı yargı kollarına mensup mahkemeler arasında görev veya hüküm uyuşmazlığının da ortaya çıkması gerekir. Gerçekten, farklı yargı kollarına mensup mahkemeler ara-

10 Uyuşmazlık Mahkemesinin yapısı ve görevleri hakkında bkz. Bilgin, Hüseyin:5791 sayılı Kanunla Getirilen Yenilikler ve Uyuşmazlık Mahkemesi Üzerine Bir İnceleme: TerHD, Ekim 2008/26, s.1-11; Büyükeren/ Kaynak s.5 vd.

11 Görev uyuşmazlığının türleri ve tasnifi açısından ayrıca bkz. Dinç – Olumsuz Görev Uyuşmazlığı s.37 vd.

12 Bkz. Duran, Lütfi: Uyuşmazlık Mahkemesi İçtihatlarına Göre Selbi Vazife İhtilâfi : İUHFD,1950/3-4, C.16, s.688-717.

13 Dinç, M. İlhan: Olumlu Görev Uyuşmazlığı Çıkarılması Üzerine Uyuşmazlık Mahkemesi'nce Görevli Yargı Yerinin Belirlenmesi; DD, 1986/62-63 , s.52, (Dinç- Görev Uyuşmazlığı Çıkarma); Dinç, M. İlhan: Olumlu Görev Uyuşmazlığı ve Uyuşmazlık Mahkemesi'nce Bu Uyuşmazlığın Çözümü; DD, 1987/64-65, s.15, (Dinç- Olumlu Görev Uyuşmazlığı).

14 Konumuz açısından bir özellik arz etmediği için UMK m. 19 ve 20'de düzenlenen yargı mercilerinin Uyuşmazlık Mahkemesine başvurmalarına ayrıca değinmeyeceğiz; bu konuda bkz. Dinç, M. İlhan: Görevli Yargı Yerinin Belirlenmesi Amacı İle Uyuşmazlık Mahkemesine Başvuru: DD, 1985/58-59, s. 37-42.

sındaki yargı yolu açısından göreve ilişkin kurallara, derdestliğe¹⁵ yahut kesin hükme¹⁶ ilişkin kurallara uyulsa, farklı yargı kollarına mensup iki mahkeme arasında hüküm uyuşmazlığı çıkamaz. Söz konusu usul kurallarına riayet edilmediğinde istisnaen, konusu, sebebi ve taraflarından da en az biri aynı olan davaya farklı mahkemelerde bakılabilmekte ve her iki mahkeme de esasa ilişkin kararlarını verebilmektedir. Bu kararlar arasında da hakkın yerine getirilmesini engelleyecek şekilde çelişki varsa, işte bu durumda farklı yargı kollarına mensup iki mahkeme arasında hüküm uyuşmazlığı çıkmış olmaktadır¹⁷.

D - HÜKÜM UYUŞMAZLIĞI

I – HÜKÜM UYUŞMAZLIĞININ AMACI VE TANIMI

UMK m. 24 gereğince, konusu, sebebi ve taraflarından da en az birisi aynı olan bir davanın, adlî, idarî veya askerî yargı mercilerinden en az ikisinde açılması ve bunların aynı davanın esası hakkında çelişkili kararlar vermeleri ve bu kararların kesinleşmeleri mümkündür. Kesinleşmiş bu kararlar arasındaki çelişki nedeniyle, kimin hak sahibi olduğunun veya hakkının kapsamının belirlenmesi mümkün olamayabilir ve bu duruma bağlı olarak kararların icrası da sağlanamayabilir. Uyuşmazlık Mahkemesi, aralarında çelişki olduğu için icrası mümkün olmayan kesin hükümlerden birini veya ikisini kaldırıp gerektiğinde esas hakkında yeniden karar vermek suretiyle hakkın yerine getirilmesine ilişkin imkânsızlığı ortadan kaldırmakta, böylece kişisel hak ve menfaatler korunmakta, hukuk aleminde istikrar ve güven sağlanmaktadır¹⁸. Görüldüğü gibi, hüküm uyuşmazlığının amacı, farklı yargı kollarına mensup mahkemelerin aynı dava hakkında esasa ilişkin olarak vermiş oldukları kararlar arasındaki çelişki nedeniyle ortaya çıkan ifa imkânsızlığını ortadan kaldırmak, hakkın yerine getirilmesini sağlamaktır. Böylece, Ülkemizde farklı yargı kollarının mevcut olması nedeniyle ortaya çıkan sakıncaların bir kısmı bu yolla bertaraf edilmiş olmaktadır.

Hüküm uyuşmazlığının tanımı, UMK 'da yapılmamıştır. Sadece m. 24,1 ve 2'de

hüküm uyuşmazlığının çıkması için gerekli şartlar düzenlenmiştir.

Doktrinde hüküm uyuşmazlığına ilişkin çeşitli tanımlar yapılmıştır; yapılan bu tanımlarda, UMK m. 24,1'e paralel olarak hüküm uyuşmazlığının çıkması için gerekli şartlar belirtilmiş, ancak bu kurumun asıl belir-

15 Bkz. Tanrıver, Süha: Medenî Usul Hukukunda Derdestlik İtirazı, 2.B., Ankara 2007.

16 Bkz. Gürdoğan, Burhan: Medenî Usul Hukukunda Kesin Hüküm İtiraz, Ankara 1960.

17 Kuru, Baki: Hukuk Muhakemeleri Usulü, C.1, 6.B., İstanbul 2001, s. 768.

18 Dinç, İlhan: Hüküm Uyuşmazlıkları ve Çözümü: DD, 1988, S.70-71, s. 6.

leyici özelliği dikkate alınmamıştır.

Hüküm uyuşmazlığının tüm unsurlarını da içine alacak şekilde tanımını yapabilmek için öncelikle hüküm uyuşmazlığı kurumunun unsurlarını belirlemek gereklidir. Buna göre bir bütün olarak hüküm uyuşmazlığı kurumunun unsurlarını şu şekilde tespit etmek mümkündür.

1 – Adlî, idarî veya askerî yargı mercilerinden en az ikisi tarafından verilmiş kesin kararlar olmalıdır.

2 – Bu kararlar, konusu, sebebi ve taraflarından da en az biri aynı olan davanın, esasına ilişkin olmalıdır.

3- Bu kararlar arasında, uyuşmazlığın esası açısından çelişki olmalıdır.

4 – Kararlar arasındaki bu çelişki nedeniyle, hakkın yerine getirilmesi, kararların icrası mümkün olmamalıdır.

5 – Hakkı, kararlar arasındaki çelişki nedeniyle zarara uğrayan yahut yerine getirilemeyen ilgilinin, bu çelişkinin giderilmesi ve hakkın yerine getirilmesini mümkün kılacak bir karar verilmesi için Uyuşmazlık Mahkemesine başvurması gerekir.

6 – Uyuşmazlık Mahkemesinin, kesinleşmiş kararlardan birini kaldırıp diğerini kabul ederek veya ikisini de kaldırıp yeni bir karar vererek, kararlar arasındaki çelişkiyi giderip, hakkın yerine getirilmesini mümkün kılacak bir karar vermesi gerekir.

Hüküm uyuşmazlığı denildiğinde kanaatimce tüm bu unsurlar birlikte anlaşılmalıdır. Yoksa hüküm uyuşmazlığının çıkması için gerekli şartların sayılması (ilk dört unsur) ile hüküm uyuşmazlığı tanımlanmış olmamaktadır. Buna göre hüküm uyuşmazlığını şu şekilde tanımlamak mümkündür: **Adlî, idarî veya askerî yargı mercilerinden en az ikisinin; konusu, sebebi ve taraflarından da en az biri aynı olan davanın esası hakkında birbiriyle çelişik kararlar vermeleri ve bu çelişki nedeniyle hakkın yerine getirilmesinin mümkün olmaması halinde, ilgililerin Uyuşmazlık Mahkemesine başvurarak çelişkinin giderilip, hakkın yerine getirilmesini mümkün kılacak bir karar verilmesini istemeleri üzerine, Mahkemenin çelişik kararlardan birini kaldırıp diğerini kabul ederek veya her ikisini de kaldırıp yeni bir karar vererek hakkın yerine getirilmesine ilişkin imkânsızlığı ortadan kaldıran olağan üstü bir hukuki yoldur¹⁹.**

19 Farklı tanımlar için bkz. Dinç s.6; Kuru, Baki /Arslan, Ramazan/Yılmaz, Ejder: Medenî Usul Hukuku Ders Kitabı, 24.B., Ankara 2013, s.189; Resuloğlu, Mustafa: Uyuşmazlık Mahkemesi ve Görev İle Hüküm Uyuşmazlıkları, TODAİ Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 1988, s.144 vd.

Hüküm uyuşmazlığı kurumu, hukuk devleti ve hak arama özgürlüğü ile de sıkı bir ilişki içinde olup, her ikisine de hizmet eden bir hukuki yoldur.

II- HÜKÜM UYUŞMAZLIĞININ ORTAYA ÇIKTIĞI ALANLAR

Hüküm uyuşmazlığı yukarıda ifade edildiği üzere, farklı yargı kollalarına mensup mahkemelerin konusu, sebebi ve taraflarından da en az biri aynı olan bir davanın esası hakkında çelişik kararlar vermeleri halinde hakkın yerine getirilmemesi nedeniyle ortaya çıkmaktadır²⁰. Bu açıdan bakıldığında, hüküm uyuşmazlığının türlerinden söz edilmemesi gerekir²¹. Zira, ortada bir tek hüküm uyuşmazlığı vardır. Hüküm uyuşmazlığını düzenleyen UMK m. 24 ve 25'e baktığımızda "hukuk alanındaki hüküm uyuşmazlıkları" ve "ceza alanındaki hüküm uyuşmazlıkları" ndan söz edildiğini görüyoruz. Şu halde, hüküm uyuşmazlığının, hukuk alanında ve ceza alanında olmak üzere iki alanda ortaya çıkabildiği kabul edilmelidir. Aslında bu iki alandaki hüküm uyuşmazlığı, karakteristik özellikleri itibariyle birbiriyle paralellik gösterse de, bazı yönlerden aralarında farklılıklar vardır. Bu farklılıklar, hukuk ve ceza yargılamalarının amacından ve yapısından kaynaklanmaktadır.

Hukuk alanında doğan hüküm uyuşmazlıkları ifadesi ile ceza alanında doğan hüküm uyuşmazlıklarının dışında kalan diğer alanları kastediyoruz. Bir diğer ifade ile ceza alanında doğan hüküm uyuşmazlıklarının dışındaki diğer alanlar, hüküm uyuşmazlığı açısından hukuk alanı olarak kabul edilmelidir.

Hukuk alanındaki hüküm uyuşmazlıkları, adli yargı alanındaki medeni yargıya dahil mahkemelerde görülen özel hukuk ilişkilerinden doğan uyuşmazlıklar, idarenin eylem ve işlemleri nedeniyle idari yargı mercilerinde açılan idari davalar, askeri idarenin eylem ve işlemleri nedeniyle Askeri Yüksek İdare Mahkemesinde açılan idari davalar arasında çıkabilir. Ayrıca, UMK m. 1,2 gereğince, "Özel kanun uyarınca hakeme başvurulmasının zorunlu olduğu hallerde, eğer hakemlik görevi *hakim tarafından yerine getirilmiş ise bu merci, davanın konusuna göre, yukarıdaki fıkrada yazılı adli veya idari yargı mercilerinden sayılır*"²².

Hukuk alanındaki hüküm uyuşmazlıklarında UMK m. 24,1 gereğince hukuk alanına dahil olan yargı mercilerinden en az ikisi tarafından, görevle ilgili olmaksızın kesin olarak verilmiş veya kesinleşmiş, aynı konuya

20 Bkz. yuk D,I.

21 Örneğin bkz. Dinç s.6-7.

22 Bu hüküm özellikle 3533 sayılı Mecburi Tahkim Kanunu'na göre bakılan uyuşmazlıklara ilişkin bulunmaktadır; bkz. Nomer, Mehmet: Adalet Bakanlığı Tarafından Hazırlanan Uyuşmazlık Mahkemesi Kanun Tasarısı Hakkında Rapor: ABD, 1975/2, s.219.

ve sebebe ilişkin, taraflarından da en az biri aynı olan bir karar verilmiş olması gerekir²³.

Ceza alanındaki hüküm uyuşmazlıkları ise, (adli) sivil ceza mahkemeleri ile askeri ceza mahkemelerinde görülen davalar arasında çıkabilir.

Ceza alanındaki hüküm uyuşmazlıklarında, hukuk uyuşmazlığından farklı olarak, sanığın, fiilin ve maddi olayların aynı olması gerekmektedir. Ceza alanındaki hüküm uyuşmazlığında da yine iki farklı yargı koluna mensup mahkemenin, uyuşmazlığın esasına ilişkin farklı kararlar vermesi gereklidir²⁴.

Hukuk ve ceza uyuşmazlıklarını ayırdetmek için, Uyuşmazlık Mahkemesi Genel Kurulunca alınmış bir ilke kararı vardır. Bu ilke kararında ceza ve hukuk uyuşmazlıklarının ayırımına ilişkin olarak şu şekilde bir kriter getirilmiştir: “ ‘Ceza uyuşmazlıkları’ ibaresinden, savcının ya da şahsi davacının talebiyle başlayan yargılanması sonunda sanığın mahkumiyetine ya da beraatine hükmedilebilecek davalarda, askeri ve adli ceza mahkemeleri arasında çıkan görev ve hüküm uyuşmazlıklarının anlaşılması, bunun dışında kalan tüm görev uyuşmazlıklarının «hukuk uyuşmazlığı» sayılması gerektiği sonucuna varılmaktadır”²⁵.

Bu bağlamda belirtmek gerekir ki, asıl inceleme konumuz olan, Uyuşmazlık Mahkemesinin hüküm uyuşmazlığını incelerken, her iki kararı da kaldırıp, esas hakkında yeni bir karar vermesi sadece hukuk alanında doğan hüküm uyuşmazlıklarında söz konusu olabilmektedir. Zira, UMK 25,2’ye göre “Ceza alanındaki hüküm uyuşmazlıklarında Uyuşmazlık Mahkemesi, Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun bu kanuna aykırı olmayan hükümlerini uygular ve esasa ilişkin bir karar vermeksizin sadece o davayı hangi ceza mahkemesinin görüp karara bağlaması gerektiğini belirtmek suretiyle anlaşmazlığı çözer”.

Görüldüğü gibi, Kanun koyucu, ceza alanındaki hüküm uyuşmazlığında Uyuşmazlık Mahkemesinin, uyuşmazlığın esas hakkında bir karar vermesini uygun görmemiş, sadece görev uyuşmazlıklarına benzer bir şekilde, uyuşmazlığı hangi ceza mahkemesinin karara bağlaması gerektiğini belirleme yetkisi vermiştir. O nedenle de, ceza alanındaki hüküm uyuşmazlığında, Uyuşmazlık Mahkemesinin hüküm uyuşmazlığına temel teşkil eden her iki kararı da kaldırıp, uyuşmazlığın esas hakkında yeni bir karar verme yetkisi yoktur. Buna göre, Uyuşmazlık Mahkemesinin, hü-

23 Hukuk alanındaki hüküm uyuşmazlığı aşağıda ayrıntılı olarak ayrıca incelenecektir, bkz. aşa. D,III vd.

24 Ceza alanındaki hüküm uyuşmazlığına, inceleme konumuz açısından gerekli olmadığı için ayrıca değinilmeyecektir.

25 ÜM Genel Kurul İlke Kararı, 11.7.1988, E.1988/1, K1988/1 (RG 13 Ekim 1988, S.19958).

küm uyuşmazlığının esası hakkında yeni bir karar verme yetkisi, sadece hukuk alanındaki hüküm uyuşmazlığında mümkündür. O nedenle, bundan sonraki açıklamalarımızda, hukuk alanındaki hüküm uyuşmazlığını esas alarak, konuyu açıklayacağız.

Aşağıdaki şemada Türk Hukukundaki yargı kolları ve görev yapan mahkemeler genel olarak belirtilmiştir. Bu şemada sol tarafta yeşil renk ile gösterilen mahkemeler arasında hukuk uyuşmazlığı, sağ tarafta kırmızı renk ile gösterilen mahkemeler arasında da ceza uyuşmazlığı çıkabilir

III-HUKUKALANINDA HÜKÜM UYUŞMAZLIĞI DOĞABİLMESİ İÇİN GEREKLİ ŞARTLAR

UMK m.24,1'de "1 nci maddede gösterilen yargı mercilerinden en az ikisi tarafından, görevle ilgili olmaksızın kesin olarak verilmiş veya kesinleşmiş, aynı konuya ve sebebe ilişkin, taraflarından en az biri aynı olan ve kararlar arasındaki çelişki yüzünden hakkın yerine getirilmesi olanaksız bulunan hallerde hüküm uyuşmazlığının varlığı kabul edilir." denilerek, hukuk alanında hüküm uyuşmazlığının doğabilmesi için gerekli şartlar esas itibarıyla sayılmıştır. UMK m. 24,1 hükmü ve yukarıda yapmış olduğumuz tanım²⁶ çerçevesinde, söz konusu alanda hüküm uyuşmazlığının doğabilmesi için gerekli

26 Bkz. yuk . D.I.

şartları şu şekilde belirlemek mümkündür²⁷:

1 – Adlî, idarî veya askerî yargı mercilerinden en az ikisinde açılmış iki dava bulunmalıdır.

2 – Her iki yargı merciinde açılan davalarda verilen kararlar uyuşmazlığın esasına ilişkin olmalıdır.

3 - Her iki yargı merci tarafından verilen kararlar kesinleşmiş olmalıdır.

4 - Her iki yargı merci tarafından verilen kararların konularının, sebeplerinin ve taraflarından da en az biri aynı olmalıdır.

5 - Her iki yargı merci tarafından verilen kararlar arasındaki çelişki yüzünden hakkın yerine getirilmesi mümkün olmamalıdır.

6 – Hukuki yarar bulunmalıdır.

7 – Hüküm uyuşmazlığı yoluna bir kez başvurulabilir.

Bu şartlar kümülatif olup, hüküm uyuşmazlığının doğabilmesi için tümünün gerçekleşmesi gerekir.

IV – HÜKÜM UYUŞMAZLIĞINA BAŞVURU

Hüküm uyuşmazlığı yoluna kimin başvurabileceği konusu ile ilgili olarak UMK m.24,3'te “İlgili kişi veya makam Uyuşmazlık Mahkemesine başvurarak hüküm uyuşmazlığının giderilmesini *istiyebilir*. *Bu halde olumsuz görev uyuşmazlığının çıkarılması ile ilgili 15 ve 16 ncı maddelerdeki usul kuralları uygulanır*” hükmüne yer verilmiştir.

Buna göre, öncelikle hukuk alanında çıkan hüküm uyuşmazlığının giderilmesi için mahkemeler re’sen başvuramazlar. İlgililerin talepte bulunması gereklidir²⁸; talep olmadan hüküm uyuşmazlığına bakılamaz. Nitekim, uygulanacak usul konusunda atıf yapılan UMK m. 15’de, başvuru konusunda ceza dışındaki diğer davalarda, yani hukuk alanındaki uyuşmazlıklarda taraflardan birinin istemi üzerine başvurunun yapılacağı açıkça belirtilmiştir. Şu halde hukuk alanında çıkan hüküm uyuşmazlıklarının giderilmesi için talepte bulunulması gereklidir. Uyuşmazlık Mahkemesi de bir hüküm uyuşmazlığına re’sen el koyup çözümleyemez.

UMK m.24,3’deki “ilgili kişi veya makam” ifadesindeki, “kişi” ibaresi

27 Bu şartlar hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Tercan, Erdal: Farklı Yargı Kollarına Mensup Mahkemeler Arasındaki Hüküm Uyuşmazlığı, Ankara 2014, s. 102 vd. 4788 sayılı Kanun’un yürürlükte olduğu dönemde de hüküm uyuşmazlığının mevcudiyeti için aranan şartlar, UMK’da düzenlenen şartlarla benzerlik gösteriyordu. Bkz. Balkar, Kemal Galip: Uyuşmazlık Mahkemesi: AÜSBFD, 1948/3,C.3, s.339.

28 Dinç s.19.

gerçek ve tüzel kişileri ifade ederken, “makam” ibaresi de resmi kurum ve kuruluşları, hukuk davaları açısından kamu düzenini ilgilendiren konularda Cumhuriyet başsavcılığını da ifade etmelidir.

İlk karardan veya ikinci karardan hakkı etkilenen ve o nedenle hakkının yerine getirilmesi mümkün olmayan taraf, hüküm uyuşmazlığı yoluna başvurabilir.

Hüküm uyuşmazlığına temel teşkil edecek kararların çelişkili olması nedeniyle hakkı yerine getirilemeyen kimselerin yanında, davalardan birinin tarafı olup ta, hakkı yerine getirmekle yükümlü kişinin de hüküm uyuşmazlığı yoluna başvurmakta hukuki yararı bulunabilir.

UMK’da, hüküm uyuşmazlığı yoluna ne zaman ve hangi süre içinde başvurulacağı konusunda açık bir hüküm yoktur. UMK m.24,3’de olumsuz görev uyuşmazlığına ilişkin 15. ve 16. maddelere atıf yapılmıştır. UMK m. 15’de de, olumsuz görev uyuşmazlığına, son görevsizlik kararının kesinleşmesinden sonra başvurulabileceği belirtilmiştir. Atıf yapılan bu hükümden hareketle hüküm uyuşmazlığı yoluna en erken, ikinci kararın kesinleşmesinden sonra başvurulabileceğini söylemek mümkündür²⁹.

Hüküm uyuşmazlığı yoluna ne zamana kadar yahut hangi süre içinde başvurulabileceği konusu da UMK’da düzenlenmemiştir. Hüküm uyuşmazlığına temel teşkil eden alacak veya hak için on yıllık zamanaşımı süresini, hüküm uyuşmazlığı talebini ileri sürmek için azami bir süre olarak kabul etmek mümkündür. Bu süre, hüküm uyuşmazlığında bulunan tarafın dayandığı hak hangi karara dayanıyorsa, o kararın kesinleşmesinden itibaren başlatılmalıdır. Bunun dışında ayrıca daha kısa bir hak düşürücü süre öngörmek isabetli olur.

Çelişkili kararlar nedeniyle hakkı yerine getirilemeyen ilgili kişi veya makam, hüküm uyuşmazlığı yoluna başvurmak istiyorsa bu başvurusunu yazılı olarak, dilekçe ile yapmalıdır³⁰; Uyuşmazlık Mahkemesindeki inceleme kural olarak dosya üzerinden yapıldığından, sözlü başvuru yapılamaz. Başvurucu dilekçesinde, karşı tarafın kim olduğunu, çelişkili kararların nereden verildiğini, tarihini, numarasını, hangi konularda aralarında çelişki bulunduğunu ve hangi hakkının bu çelişki nedeniyle yerine getirilemediğini belirtmelidir ve Uyuşmazlık Mahkemesinden hüküm uyuşmazlığı yolu ile bu çelişkinin giderilmesini istemelidir. Ayrıca, dilekçeye dava dosyasında bulunmayan başka bilgi ve belgeler varsa onları da eklemelidir.

Başvurucu, ikinci kararın kesinleşmesinden sonra, bu kararı veren

²⁹ Kuru s.776.

³⁰ Dinç s.19.

mahkemeye Uyuşmazlık Mahkemesine gönderilmek üzere dilekçesini vermelidir. Uyuşmazlık Mahkemesine başvuru herhangi bir vergi veya harca tabi değildir (UMK m.34).

Hüküm uyuşmazlığı başvurusunu alan mahkeme, ilk karara ilişkin dava dosyasını da getirtmelidir (UMK m.15 kıyasen). Daha sonra başvuru dilekçesini, davaya ilişkin kendi elindeki dosyayı, ilk karara ilişkin dosyayı dizi pusulasına bağlayıp, bir müzekkere ile Uyuşmazlık Mahkemesine göndermelidir.

V – BAŞVURUNUN UYUŞMAZLIK MAHKEMESİNCE İNCELENMESİ

Hüküm uyuşmazlığına ilişkin başvurunun Uyuşmazlık Mahkemesine gelmesinden sonra, Uyuşmazlık Mahkemesi, dosyayı ilk incelemeyi gerçekleştirir. Dosyada eksiklik varsa tamamlattır. Hüküm uyuşmazlığı talebi karşı tarafa bildirilerek, Uyuşmazlık Mahkemesince belirlenecek süre içinde cevap vermesi bildirilir. Karşı taraf uygun görürse belirlenen süre içinde cevap verebilir. UMK m. 33 gereğince, yapılacak tebligat işlerinde 7201 sayılı Tebligat Kanunu hükümleri uygulanır.

Dosyada eksiklik olmadığı, tekemmül ettiği anlaşılırsa, başvurunun ilk incelemesi yapılır. İlk inceleme aşamasında yahut daha sonra gerekli görülen hallerde ilgili başvarıcılardan görüş alınır³¹. İddia edildiği şekilde olayda hüküm uyuşmazlığının şartlarının mevcut olup olmadığı araştırılır. Eğer mevcut olmadığı sonucuna varılırsa, uyuşmazlığın esası hakkında inceleme yapılmadan talebin reddine karar verilir. Hüküm uyuşmazlığı için yukarıda belirtilen şartların tümünün mevcut olduğu tespit edilirse, hüküm uyuşmazlığının bulunduğu ve uyuşmazlığın esası hakkında inceleme yapılmasına karar verilerek, hüküm uyuşmazlığı talebi esastan incelenmeye başlanır. Uyuşmazlık Mahkemesinde talep incelenirken uyulacak usul kuralları 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'dur³² (İYUK).

İYUK m.17,18'e göre, yazılı yargılama usulü tatbik edilir, yargılama kural olarak dosya üzerinden yapılır; ancak gerek görülürse duruşma yapılmasına karar verilir. Bununla birlikte duruşma medeni yargıda olduğu gibi, yeni delillerin ileri sürülmesi için yapılmamaktadır; o nedenle duruşmada sözlü olarak tanık dinlenmesi mümkün değildir³³. İdari yargıda re'sen araştırma ilkesi tatbik edilir (İYUK m. 20), mahkeme tarafların ge-

31 Dinç s.19.

32 UMK m.25,1'de her ne kadar 521 sayılı Danıştay Kanunu'na atfı yapılmış ise de, bu Kanun 2575 s.K. m.96 ile yürürlükten kaldırıldığından, yapılan bu atfı 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'na yapılmış saymak gereklidir.

33 Gözler, Kemal: İdare Hukuku Dersleri, 10.B., Bursa 2010, s.844.

tirdiği delillerle bağı olmayıp, gerekli gördüğü başka bilgi ve belgeleri de toplayabilir; keşif yapabilir, bilirkişi dinleyebilir; bu işlemler için istinabe yoluna da başvurabilir. UMK m. 35'e göre *“Uyuşmazlık Mahkemesi; incelediği işlerde, bütün organ, makam veya kuruluşlarla doğrudan doğruya yazışmaya girebilir ve onlardan her türlü bilgi veya belgeyi ya da belgelerin onanmış örneklerini isteyebilir. Bilgi veya belgenin verilmesinden, ancak 521 sayılı Danıştay Kanununda gösterilen şartlar altında kaçınılabilir.”*

Uyuşmazlık Mahkemesi, belirtildiği şekilde hareket ederek hüküm uyuşmazlığını inceler. Dosya bir raportör tarafından incelenerek, rapor hazırlanır. Hazırlanan bu rapor bağlayıcı olmayıp, Heyete yardımcı olmaya yöneliktir. Uyuşmazlık Mahkemesi Hukuk Bölümü dosyayı, Başkanın belirleyeceği bir günde görüşüp karara bağlar. Başkanla birlikte yedi kişiden oluşan Hukuk Bölümü, salt çoğunlukla karar verebilir.

UMK m. 29 gereğince Uyuşmazlık Mahkemesi Genel Kurulunun verdiği ilke kararları ile Başkanın uygun göreceği Bölümlerin kararları Resmi Gazetede yayımlanır.

VI – TALEBİN KARARA BAĞLANMASI

Uyuşmazlık Mahkemesi, yaptığı inceleme sonunda 1- Hüküm uyuşmazlığı talebinin reddine yahut 2 – Hüküm uyuşmazlığı talebinin kabulüne karar verebilir.

1 – Hüküm Uyuşmazlığı Talebinin Reddi

Uyuşmazlık Mahkemesi, yapmış olduğu inceleme sonunda, yukarıda incelemiş olduğumuz hüküm uyuşmazlığının doğabilmesi için gerekli şartlardan biri veya birkaçının eksik olduğunu tespit ederse, bu takdirde talebin reddine karar verir. Uyuşmazlık Mahkemesince verilen ret kararının, diğer mahkemelerce verilen ve aralarında hüküm uyuşmazlığı olduğu iddia edilen kararlara herhangi bir etkisi yoktur. Her iki karar da kesinleşmiş olduğundan, kararlar doğrultusunda hareket edilir ve gereği yerine getirilir.

Talebin reddi halinde, Uyuşmazlık Mahkemesince talebi reddedilen tarafa ayrıca herhangi bir harç ve gider yükletilmediği gibi, karşı taraf kendisini avukatla temsil ettirmiş olsa dahi, karşı taraf lehine vekalet ücretine de hükmedilmemektedir. Ancak, karşı taraf kendisini avukatla temsil ettirmişse, karşı taraf lehine Avukatlık Asgari Ücret Tarifesi gereğince maktu vekalet ücreti takdir edilmesi uygun olur.

2 – Hüküm Uyuşmazlığı Talebinin Kabulü

Uyuşmazlık Mahkemesi yapmış olduğu inceleme sonunda, hüküm uyuşmazlığı için gerekli olan şartların tümünün mevcut olduğunu tespit ederse, kararlar arasında hüküm uyuşmazlığının mevcut olduğuna karar verir. Bundan sonra, hüküm uyuşmazlığının ne şekilde giderileceği konusu incelenir. Burada Uyuşmazlık Mahkemesi iki şekilde hareket edebilir:

a – Hüküm Uyuşmazlığına Temel Teşkil Eden Kararlardan Birinin Kabulü, Diğerinin Kaldırılması

Uyuşmazlık Mahkemesi, hüküm uyuşmazlığının esası kapsamında her iki mahkeme kararını da inceledikten sonra, bu kararlardan birini doğru bulup, orada getirilen gerekçeleri, varılan sonucu benimseyebilir ve hüküm uyuşmazlığının bu karar doğrultusunda çözümlenmesine karar verir. Bu şekilde, kararlardan biri tümüyle kabul edilip, hüküm uyuşmazlığı o yönde çözümlendiğinde, diğer kararın kaldırılmasına karar verilmektedir.

İlk derece mahkemesi kararının Uyuşmazlık Mahkemesince kaldırılması ile birlikte, o karar artık yok sayılacağından, kararın daha önce doğurmuş olduğu hüküm ve sonuçların da ortadan kalması gereklidir. Bu bağlamda kararın gerek şekli anlamda kesinleşmesi ile doğan sonuçlar, gerekse bu duruma bağlı olarak maddi anlamda kesinliğe bağlanan sonuçlar da ortadan kalkmalıdır.

b - Hüküm Uyuşmazlığına Temel Teşkil Eden Kararların Her İkisinin de Kaldırılıp Yeni Bir Karar Verilmesi

Yapılan araştırma ve delillerin değerlendirilmesi sonucunda, aralarında hüküm uyuşmazlığı bulunan her iki kararda da getirilen çözüm Uyuşmazlık Mahkemesince doğru bulunmazsa, her iki kararın da kaldırılması ve tümüyle yeni bir karar verilmesi mümkündür. Şimdi bu durumu biraz daha yakından incelemek istiyoruz.

E – HÜKÜM UYUŞMAZLIĞINA TEMEL TEŞKİL EDEN HER İKİ KARARIN DA KALDIRILIP, ESAS HAKKINDA YENİ BİR KARAR VERİLMESİ

I – GENEL OLARAK

Uyuşmazlık Mahkemesi, yukarıda belirtildiği gibi, hüküm uyuşmazlığını çözümlerken tıpkı ilk derece mahkemesi gibi uyuşmazlığın esasına girmekte, gerekirse yeni delillere başvurabilmekte, dosyada mevcut toplanan delilleri değerlendirebilmekte ve hüküm uyuşmazlığını o şekilde çözümlenmektedir. İşte yapılan araştırma ve delillerin değerlendirilmesi

sonucunda, aralarında hüküm uyuşmazlığı bulunan her iki kararda da getirilen çözüm, Uyuşmazlık Mahkemesince doğru bulunmazsa, her iki kararın da kaldırılması ve tümüyle yeni bir karar verilmesi mümkündür. Bu bağlamda belirtmek gerekir ki Yüksek Mahkeme, hüküm uyuşmazlığına temel teşkil eden kararların ne şekilde verildiğini, mahkemenin delilleri yeterince araştırıp araştırmadığını, nasıl o kanaate vardığı hususlarını da değerlendirmektedir³⁴.

Uyuşmazlık Mahkemesi ilk derece mahkemelerinin verdiği kararlarla bağlı değildir. O nedenle de, onların dışında farklı gerekçelerle farklı bir karar da verebilir. Kanaatimce, UMK 25,1'in sonundaki "anlaşmazlığın esasını da karara bağlar" ifadesi bu duruma işaret etmektedir.

Yüksek Mahkeme, hüküm uyuşmazlığına temel teşkil eden her iki kararın da kaldırılmasından sonra, ilk derece yargılamasına benzer şekilde, uyuşmazlığın esası hakkında karar vermek için gerektiğinde tahkikat yapabilir, yeni bilgi ve belgelere başvurabilir; eğer dosyada toplanan mevcut deliller uyuşmazlığın esası hakkında karar vermek için yeterli bulunursa, bunlar değerlendirerek bir sonuca da varılabilir.

Uyuşmazlık Mahkemesi, hüküm uyuşmazlığını çözümlerken vardığı kanaate göre, belirtildiği şekilde, her iki mahkeme kararını da tümüyle kaldırıp yeni bir karar verebileceği gibi, her iki kararın da belirli kısımlarını kabul edip, diğer kısımlarını kaldırarak o şekilde bir karar da verebilir.

Uygulamada, hüküm uyuşmazlığına temel teşkil eden her iki kararın da kaldırılıp yeni bir karar verilmesi yoluna çok sık ihtiyaç duyulmadığı; daha çok, kararlardan birinin kaldırılıp, diğerinin kabul edilmesi ve kabul edilen karar doğrultusunda hüküm uyuşmazlığının çözümlenmesi yoluna gidildiği görülmektedir. Tespit edebildiğimiz kadarıyla, her iki kararın da kaldırılıp, yeni bir karar verilmesi yoluna bu güne kadar üç kez başvurulmuş ve üç adet karar verilmiştir.

II – ORTAYA ÇIKIŞ NEDENİNE GÖRE KARŞILAŞILAN DURUMLAR

Yüksek Mahkeme tarafından verilen üç adet kararın incelemesinden, ortaya çıkış nedenine göre üç farklı durum gözlenmektedir. : 1-Kararlardan birinin görevsiz mahkeme tarafından verilmiş olması, 2 -Her iki kararın da doğru bulunmayarak kaldırılması, 3- Kararlardan biri hukuka uygun bulunmakla birlikte, uyuşmazlığı tam olarak çözümlenmek için yeterli olmaması.

Şimdi bu üç durumu ayrı ayrı biraz daha yakından incelemek yararlı olacaktır.

³⁴ Tercan s.184.

1 - Kararlardan Birinin Görevsiz Mahkeme Tarafından Verilmiş Olması

Hüküm uyuşmazlığına temel teşkil eden kararları veren adlî, idarî veya askerî yargı mercileri uyuşmazlığın esası hakkında kanuna göre görevli olmalıdır. Kararlardan bir tanesi görevsiz bir mahkeme tarafından verilmişse, bu takdirde Yüksek Mahkeme, bu kararı, esas açısından hukuka uygun olsa dahi, sırf görevsiz mahkeme tarafından verildiği için kaldırmaktadır³⁵. Uyuşmazlığın, konusu, sebebi ve taraflarından da en az biri aynı olduğundan, yüksek bir ihtimalle, kararlardan birini veren mahkeme görevsiz olmasına rağmen, uyuşmazlığın esası hakkında karar vermiş durumdadır. İşte böyle bir durumda, bu mahkemenin kararı, uyuşmazlığın esası açısından hukuka uygun olup olmadığına bakılmaksızın kaldırılmaktadır.

Görevsiz mahkeme tarafından verilen karar sırf bu nedenle kaldırıldıktan sonra, diğer karara bakmak gerekmektedir. Eğer diğer karar, görevli mahkeme tarafından verilmişse ve uyuşmazlığın esası açısından da hukuka uygun bulunursa, bu takdirde o karar kabul edilerek, hüküm uyuşmazlığı, o karar doğrultusunda sona erdirilir. Buna karşılık görevli olduğu kabul edilen mahkeme tarafından verilen karar, uyuşmazlığın esası açısından hukuka uygun bulunmazsa, bu takdirde onun da, hukuka uygun olmadığı için kaldırılmasına karar verilmektedir. Böyle bir durumda, görüldüğü gibi hüküm uyuşmazlığına temel teşkil eden her iki karar da Uyuşmazlık Mahkemesince kaldırılmış olmaktadır.

Uyuşmazlık Mahkemesi, belirtildiği şekilde her iki kararı da kaldırdığında, yukarıda belirtildiği üzere, bu kez kendisi tıpkı bir ilk derece mahkemesi gibi, yeniden yargılama yaparak uyuşmazlığın esası hakkında yeni bir karar vermektedir. Bu yönde Yüksek Mahkeme tarafından verilmiş bir adet karar bulunmaktadır. Kararın ilgili kısımlar şu şekildedir:

“Somut olayda, dosyanın incelenmesinden, Tütün ve Alkol Piyasası Düzenleme Kurumu Sektörel Rekabet ve Tüketici Hakları Daire Başkanlığı'nın 22.7.2011 gün ve B.62.0.TDK.0.10.00.00 sayılı yazısı ile, kurumdan satış belgesi alarak Trabzon İlinde tütün ve alkol piyasası sektöründe perakende ve/veya toptan tütün mamulü ve/veya alkollü içki ile açık alkollü içki satıcısı olarak faaliyet göstermekte iken, 2011 yılı süre uzatım işlemi yapmadıkları gerekçesiyle satış belgesi “iptal” durumda olan gerçek ve tüzel kişilere ait listenin yer aldığı CD'nin ekte gönderildiği, bu çerçevede, yazının ekindeki listede bilgilerine yer verilen gerçek ve tüzel kişilerin işyerlerinde denetim yapılması, yapılacak denetim sonucunda satış belgeleri iptal olmasına rağmen yetkisiz olarak tütün mamulü ve/veya alkol-

35 Tercan s.117; UM HB 16.06.2003, E. 1993/46, K.1993/43 (RG 15.12.1993, S.21789); UM HB 01.04.2014, E.2013/1148, K.2014/314.

lü içki satışı ile açık alkollü içki satışı/sunumu yapıldığının tespit edilmesi halinde, işletme yetkilileri hakkında 4733 sayılı Kanun'un 8.maddesinin beşinci fıkrası hükümleri uyarınca işlem yapılmasının gerektiği, ilçe mülki amirliklerine de listenin birer örneği gönderilerek ilçelerinde denetim yaptırılmasının sağlanması için Trabzon Valiliğine gönderilen yazı ekinde bulunan "Trabzon İli sınırları içerisinde 2011 yılı süre uzatım işlemi yapmadığından dolayı fiili durumu iptal olan satıcılara ilişkin liste" başlıklı listenin 251. sırasında, 61010516P kurum sicil no ile Ömer Soğuksulu isimli kişi tarafından işletildiği yazılı olan "Abant Büfe" unvanlı işyerinin bulunması nedeniyle, 21.9.2011 günü, "Abant Büfe" unvanlı işyerine gidilerek yapılan denetimde, işletme sahibinin S.Y. isimli kişi olduğu, 2010 yılına ait Tabdk satış belgesinin bulunduğu, ancak yenilenmediğinin tutulan tutanak ile tespit edildiği anlaşılmıştır.

Dosya içinde mevcut T.C. Tütün ve Alkol Piyasası Düzenleme Kurumu tarafından düzenlenen, "Tütün mamulü alkol ve alkollü içki perakende satış belgesi"nin incelenmesinde, belge sahibinin S.Y. olduğu ve belge uyarınca S.Y.'un "Abant Tekel Büfesi" unvanlı, Trabzon/Merkez Sanayi Mah. Çarşı İçi Sok. No:20 satış yeri adresinde, 10.3.2010 tarih 61012537P kurum sicil numarası ile, tütün mamulü, alkol ve alkollü içki satın almaya ve satmaya yetkili kılındığına ilişkin satış belgesi olduğu görülmüştür.

Yukarıda yer verilen mevzuat hükümleri birlikte incelendiğinde; 4733 sayılı Kanun'un 8. maddesinin beşinci fıkrası (j) bendi uyarınca; yetkisiz olduğu halde satışa sunulan tütün mamulleri arz ambalajlarını bozmak veya bunları bölmek suretiyle satanlara idari para cezası verileceği, maddenin yedinci fıkrasına göre; idari para cezasının, fiillerin tekrarı halinde bir önceki cezanın iki katı olarak verileceği, beşinci fıkranın (j) bendinde sayılan fiilin, ilk fiilin işlenmesinden sonraki beş yıl içinde üçüncü defa işlenmesi halinde ise belgelerin iptaline karar verileceği, maddenin dokuzuncu fıkrası uyarınca; bu Kanun hükümlerine göre verilen idari yaptırım kararlarına karşı idari yargı yerine başvuruda bulunulacağı, Kanun'da hüküm bulunmayan hallerde Kabahatler Kanunu hükümlerinin uygulanacağı, 9. maddesinde ise, ...bu Kanun'un uygulanmasıyla ilgili diğer usul ve esasların kurum tarafından çıkarılacak yönetmeliklerle düzenleneceğinin belirtildiği anlaşılmıştır.

Davacı S.Y.'un satış belgesini aldığı tarihte yürürlükte bulunan 31.12.2002 gün ve 24980 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan "Tütün Mamulleri, Alkol ve Alkollü İçkilerin Toptan ve Perakende Satışı İle Satış Belgelerine İlişkin Yönetmelik'in, 7. maddesinde, satış belgelerinin alındığı yıl için geçerli olduğu, 8. maddesinde de, satış belgeleri sürelerinin uzatma işleminin usul ve esasları belirtilmiştir.

Dosya içinde bulunan, adli yargı yerine hitaben yazılmış, Tütün ve Alkol

Piyasası Düzenleme Kurumu Sektörel Rekabet ve Tüketici Hakları Daire Başkanlığının 8.3.2012 tarih ve 4728 sayılı yazısı ile, Sanayi Mah. Çarşı İçi Sok. No:20 Trabzon adresinde “Abant Tekel Büfesi” unvanlı işyeri için S.Y. isimli şahıs adına 10.3.2010 tarihinde 61012537P kurum sicil numaralı, tütün mamulü ve alkollü içki perakende satış belgesinin düzenlendiği ve söz konusu belgenin geçerliliğini koruduğunun bildirildiği görülmüştür.

7.1.2011 gün ve 27808 sayılı resmi gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren ve 31.12.2002 günlü yönetmeliği yürürlükten kaldıran “Tütün Mamulleri Ve Alkollü İçkilerin Satışına Ve Sunumuna İlişkin Usul Ve Esaslar Hakkında Yönetmelik”in 19.12.2012 gün ve 28502 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan değişiklikten önceki “Süre uzatım işlemi ve satış belgelerinin geçerliliği” başlıklı 14. maddesinin birinci fıkrasında, “Satış belgelerinin alındığı veya süre uzatım işleminin yapıldığı tarihe bakılmaksızın, faaliyetine devam etmek isteyen satıcılar takip eden yılın Ocak ayı başından Mart ayı sonuna kadar süre uzatım işlemini yaptırmak zorundadır. Süre uzatım işlemi; işlemin yapıldığı tarihte geçerli olan süre uzatım işlem bedelinin, Kurumun ilan ettiği banka hesabına Kurum sicil numarası beyan edilerek yatırılması suretiyle yapılır. Süre uzatım işlemi belge üzerinde gösterilir” denilmiştir;

“Satış belgesi bedelleri” başlıklı 15. maddesinin birinci fıkrasında, “Bu Yönetmelik kapsamında düzenlenecek olan satış belgesi bedelleri ile süre uzatım işlem bedelleri; faaliyetin niteliğine göre her yıl bir önceki yılın bedelleri esas alınmak ve cari takvim yılı için geçerli olmak üzere Kurul tarafından belirlenir ve belirlenen tutarlar Resmi Gazete’de yayımlanır” hükmü yer almıştır. Yine aynı Yönetmeliğin Geçici 2 nci maddesi ile “Bu Yönetmeliğin yürürlüğe girmesinden önce verilmiş olan ve geçerliliği bulunan satış belgelerinin geçerlilik süreleri ile 2011 yılı süre uzatım işlemlerine ilişkin usul ve esaslar Yönetmeliğin yayımlandığı tarihten sonra Kurul kararı ile belirlenir.” düzenlemesi getirilmiştir.

Yapılan araştırmada, 2011 yılına ait süre uzatım bedelinin yukarıda bahsedildiği gibi Resmi Gazete’de yayımlanmadığı, ancak Yönetmeliğin geçici 2 nci maddesi uyarınca Tütün ve Alkol Piyasası Düzenleme Kurumu’nca “2011 yılı satış belgesi süre uzatım işlemlerine ilişkin duyuru” adı altında duyurulduğu ve odalara gönderildiği, 2011 yılı için satış belgesi süre uzatım bedelinin, İl merkezlerinde ve Büyükşehir belediyesine dahil ilçelerde, perakende satıcılar için 159 TL olarak ilan edildiği anlaşılmıştır.

Dosya içinde bulunan ve S.Y.’un dava dilekçesine ekli olarak mahkemelere sunduğu T.C. Ziraat Bankası A.Ş.’ye ait banka dekontundan, kurum hesabına 26.1.2011 işlem tarihi ile, TAPDK süre uzatım işlemi/sicil no 61012537 S.Y. Abant Tekel Büfesi adıyla 159 TL yatırıldığı, yine dosya içinde mevcut kurumun online satış belgesi sistemi ayrıntılı satıcı bilgi sorgulama ekranında 61012537P

S.Y. Abant Tekel Büfesi adı altında halen faal olduğu, Trabzon Bakkallar A.Ş. adına düzenlenmiş 3.10.2011 tarihli faturadan da davacının bahsedilen toptancıdan halen satmak üzere mal alabildiği anlaşılmıştır.

Trabzon 3. Sulh Ceza Mahkemesince, S.Y. adına verilen satış belgesinin halen geçerliliğini koruduğu gerekçesiyle, S.Y. adına kesilen para cezasının iptali ile kaldırılmasına karar verildiği, ancak 4733 sayılı Kanununun 8 inci maddesinin onuncu fıkrası uyarınca bu Kanuna göre verilen idari para cezalarına karşı açılacak davalar yönünden idare mahkemeleri görevli kılındığından, anılan mahkemenin görevli mahkeme olmadığı;

Trabzon İdare Mahkemesince, S.Y.'un tütün mamulü ve alkollü içki satışı için 2011 yılına ilişkin olarak süre uzatım talebinde bulunmadığı, dolayısıyla 2011 yılı için tütün mamulü ve alkollü içki satış yetkisinin bulunmadığı ve yapılan denetimde tütün mamulünü satışa arz ettiğinin tespiti üzerine idari para cezası verilmesinde hukuka aykırılık bulunmadığı sonucuna varılarak davanın reddine karar verildiği anlaşılmıştır.

Yukarıda izah edilen tüm mevzuat ve dosyada bulunan belgeler birlikte incelendiğinde, S.Y.'un yürürlükte bulunan mevzuat uyarınca kendisinden beklenen mali yükümlülüğü süresinde yerine getirdiği, Kurumca kendisine mal satılması konusunda satmak üzere kendisine mal veren kurumun dahi uyarılmadığı, kendisine herhangi bir uyarı yapılmadığı, bu durumda mali yükümlülüğü yerine getirmiş ve halen mal alabildiği gözetildiğinde S.Y. adına verilen idari para cezasının kaldırılmasının hakkaniyete uygun olacağı sonucuna varılmıştır.

Bu durumda, adli yargı yerince verilen kararın sonucu (hüküm kısmı) hukuka uygunluk arzetsen de, 4733 sayılı Kanununun 8 nci maddesinin 10 uncu fıkrası uyarınca, bu Kanundan doğan idari para cezalarına karşı yapılacak itirazlarda açıkça idari yargı yerinin görevli kılınması karşısında; görevsiz mahkemece verilmiş bir kararın varlığı gözetildiğinde, Trabzon 3. Sulh Ceza Mahkemesince verilen kararın kaldırılması gerektiği izahtan varestedir. Trabzon İdare Mahkemesi sözkonusu idari para cezasına yapılan itirazda görevli mahkeme ise de; yukarıda izah edilen nedenlerle, bu mahkemece verilen kararda hukuki isabet bulunmadığından, bu kararın da kaldırılması gerekmektedir. Bu saptama uyarınca, her iki kararın da kaldırılması zorunluluğu gözetilerek, "hakkın yerine getirilmesi" fiilen mümkün olamayacağından; 2247 sayılı Kanununun 25 nci maddesindeki "Hukuk alanındaki hüküm uyuşmazlıklarında Uyuşmazlık Mahkemesi, Danıştay Yargılama Usulünün bu Kanuna aykırı olmayan hükümlerini uygulamak suretiyle anlaşmazlığın esasını da karara bağlar." şeklindeki amir hüküm uyarınca, uyuşmazlığın esası hakkında hüküm tesisi yoluna gidilmesi ve hukuka aykırı bulunan idari para cezasının iptaline karar verilmesi gerekmiştir.

SONUÇ: Açıklanan nedenlerle;

1. Trabzon 3. Sulh Ceza Mahkemesinin tarihsiz ve D.İş:2011/136 sayılı kesinleşen kararı ile Trabzon İdare Mahkemesinin 22.10.2012 gün ve E:2011/1994, K:2012/1184 sayılı kesinleşen kararının KALDIRILMASINA,

2. Sebep unsuru yönünden hukuka aykırı bulunan S.Y. adına verilen 29.11.2011 gün ve 11/1584 sayılı 1232 TL. idari para cezasının İPTALİNE, 2577 sayılı Kanununun 31 inci md. uyarınca yargılama giderlerinin davalı Trabzon Valiliği üzerinde bırakılmasına,

3. Mevcut hüküm uyuşmazlığının bu suretle giderilmesine, 01.04.2014 gününde OY BİRLİĞİ İLE KESİN OLARAK karar verildi"³⁶.

Görüldüğü gibi karara konu olan olayda, sulh ceza mahkemesinin kararı hukuka uygun bulunmakla birlikte, görevsiz olduğu için kaldırılmış, görevli olan idare mahkemesinin kararı ise, uyuşmazlığın esası açısından hukuka uygun olmadığı için kaldırılmış ve idari para cezasının kaldırılması hakkında Uyuşmazlık Mahkemesince yeni bir karar verilmiştir.

2 -Her İki Kararın da Doğru Bulunmayarak Kaldırılması

Hüküm uyuşmazlığına temel teşkil eden kararları veren her iki mahkeme de, uyuşmazlığın farklı yönleri hakkında karar verdikleri için görevli olabilirler. Gerçekten, hüküm uyuşmazlığı için her iki kararın konusunun, sebebinin ve taraflarından da en az birinin aynı olması yeterlidir. Uyuşmazlık Mahkemesi de, bu unsurların gerçekleşip gerçekleşmediğini incelerken, medeni usul hukukundaki derdestlik veya kesin hüküm itirazında olduğu gibi, çok sıkı davranmamakta, hüküm uyuşmazlığının amacını dikkate alarak daha esnek davranmaktadır. O nedenle, her iki karar, uyuşmazlığın esası açısından çelişkili ise bu çelişki birbirlerinin icra edilmesine engel oluyorsa, kararların konularının ve sebeplerinin aynı olduğunu kabul etmektedir. Bu nedenle, her iki kararı veren mahkemenin de kendi verdikleri kararlar açısından görevli olmaları mümkündür. Böyle bir durumda Yüksek Mahkeme, bu kez hüküm uyuşmazlığına temel teşkil eden kararların, uyuşmazlığın esası açısından hukuka uygun olup olmadığına bakmaktadır. Bu kararlardan bir tanesi hukuka uygun bulunur, diğeri bulunmazsa, hukuka uygun olan karar kabul edilip diğeri kaldırılarak hüküm uyuşmazlığı çözüme kavuşturulmaktadır. Buna karşılık, her iki karar da uyuşmazlığın esası açısından hukuka uygun bulunmazsa, bu takdirde Uyuşmazlık Mahkemesi her iki kararı da kaldırmakta ve yukarıda belirtildiği şekilde uyuşmazlığın esası hakkında yeni bir karar vermektedir. Bu yönde de verilmiş eski tarihli bir adet karar bulunmaktadır.

36 UM HB 01.04.2014, E.2013/1148, K.2014/314.

Karar şu şekildedir:

“OLAY: 4753 sayılı Çiftçiye topraklandırma Kanunu uyarınca 1954 yılında A. Ü.'a temlik yapılan Beyoğlu Tapu sicil muhafızlığında Kağıthane köyü telsiz mevkiinde Cilt 251 sayfa 33, sıra 49 numarada kayıtlı 2 pafta 13 ada 23 parsel sayıda 1600 m2 yerin adı geçen tarafından üst üste üç yıl özürsüz olarak işlenmediği ilgili kuruluşlarca saptanarak anılan Yasanın 57 nci maddesi uyarınca tapu kaydının Hazine adına çevrilmesi için İstanbul Beşinci Asliye Hukuk Mahkemesine dava açılmıştır.

Adli Yargı Kararı: 4753 Sayılı Çiftçiyi topraklandırma Yasası uyarınca kendisine toprak verilen davalı A. Ü.'ın bu toprağı yasaca benimsenen bir özürlü bulunmaksızın üst üste 3 yıl işlenmemiş olması nedeniyle tapu kaydının Hazine adına düzeltilmesini isteyen idarenin bu konuda İstanbul Beşinci Asliye Hukuk Mahkemesine açtığı dava sonunda; bu mahkemenin 17.4.1961 gün E:959/731, Karar 961/285 sayılı kararıyla sonuç olarak (4753 Sayılı Yasanın 7 nci maddesine göre durumun ilk önce ilgili Bakanlıkça incelenip belli edilmesi ve muhtaç çiftçiye karşı verilecek geri alma kararının ön koşul olduğu yolundaki gerekçeye dayanılarak davanın reddine karar verilmiştir. Bu karar davacı tarafca temyiz edilmeyerek kesinleşmiştir.)

İdari Yargı Kararı: A. Ü. tarafından İstanbul Valiliğince onalı 34 nolu toprak Tevzi Komisyonunun 18.10.1962 gün ve 58 sayılı geri alma kararının iptali istemiyle Danıştay'da açılan dava sonunda Dokuzuncu Dairenin 7.12.1964 gün ve E:964/516 Karar 964/2098 sayılı kararıyla verilen arazinin sahibi tarafından işletilmeyerek terk edilmesi veya ortaklıkça veyahut özürsüz olarak kira ile işletilmesi halinde 4753 Sayılı Yasanın 57 nci maddesine göre işlem yapılması gerekirken toprak Komisyonunca dağıtıma ait kararın iptali yolunda karar verilmesinde Kanuna uyarlık görülmediği gerekçesiyle) işlem iptali edilmiş ve bu kararın idarece düzeltilmesi isteği üzerine Danıştay Sekizinci Dairesinin 4.11.1965 gün ve E:965/54 Karar 965-3055 Sayılı kararıyla (4753 Sayılı Yasanın 57 nci maddesinin uygulanması yönünden, verilen toprağın işlenmediğinin belli edilmesi yetkisinin idareye tanınmadığı, Yasanın 7 nci maddesi ile tanınan dağıtımdan önceye ait yetkinin dağıtım sonraki evrelerde kullanılmayacağı ve toplanan deliller toprağın geri alınmasını mahkemeden istemeyi haklı gösteriyorsa dava yoluna başvurulması gerekmekte olup belirtilen şekilde işin idarece karara bağlanmasında Yasa hükümlerine aykırılığın açık bulunduğu gerekçesiyle) düzeltme isteminin reddine karar verilmiştir.

İnceleme: Yukarıda açıklanan durum karşısında idarenin 4753 Sayılı Yasanın 7 nci maddesine göre gereken karar verilmeksizin tapu iptali davası açamayacağı yolundaki adli yargı kararı ile toplanan delillerin, toprağın geri alınmasını haklı göstermesi halinde bunun idarece Mahkemeden istenmesi gerektiği

yolunda Danıştay'ca verilen karar arasında bir hüküm uyuşmazlığı ortaya çıktığı ileri sürülerek Köy İşleri Bakanlığı ile Maliye Bakanlığına izafeten İstanbul Muhkemat Müdürlüğüne Hazinesinin 4753 Sayılı Yasanın 57 nci maddesinde kabul edilen dava hakkının kullanılmasının mümkün olmadığı) gerekçesiyle bu hüküm uyuşmazlığının giderilmesi için mahkememize başvurulmuştur.

Mahkememize verilen dava dilekçesinin davalıya tebliği üzerine davalı tarafından karşılık verilmiştir.

Mahkememizin 8.12.1973 günlü oturumunda, ortada bir hüküm uyuşmazlığı bulunduğu oybirliğiyle karar verilmiştir.

Gerçekten Adli Yargı kararında davacı idarenin toprağı geri alma davası açabilmesi için önce bir idarî geri alma kararı verilmesi ve bu kararın toprak sahibine bildirilmesi ve toprak sahibinin idarî dava yoluna gitmesi süresini beklemesi ve idarî kararın kesinleşmesi gerektiği ilkesi benimsenmiştir. Ancak Adli Mahkemenin görüşüne uyularak idarece adli kararda belirtilen ön koşulun gerçekleştirilmesi yolunda verilen idarî karar, bu yolda bir idarî kararın verilmesi gerekmediğinden ve Yasa idarenin her hangi bir kuruluşuna böyle bir karar verme yetkisi tanımış olmadığından dolayı Danıştay'ca iptal edilmiş ve böylece davacı için geri alma davasında Adli yargının aradığı koşulu gerçekleştirme olanağı kalmamıştır. Başka bir deyimle Adli Yargıda dava açılarak hakkın yerine getirilmesi yolu bu davada kapanmıştır.

8.12.1973 günlü oturumda .....gereği görüşülüp düşünüldü:

EYLEMLİ Durum: A. Ü.'a 1954 yılında temlik yapılan 2 pafta 13 ada 23 parsel sayıda 1600 metre karelik yerin üst üste üç yıl işlenmediği 8.7.1958 günlü tutanaktan anlaşılması ve davalı bunu yalanlayabilecek nitelikte yasaca geçerli bir belge ortaya koyamamıştır.

Gerekçe1- 4753 Sayılı Yasanın 57.Maddesinde Bu Kanunla verilen arazi sahibi, tarafından işletilmeyerek terk edilip veya ortaklıkça veyahut özürsüz olarak kira ile işletilirse Tarım Bakanlığının bu kanun gereğince ihtiyaç sahiplerine dağıtılmak üzere gayrimenkullerin geri verilmesini ve tapu kaydının silinerek Hazine adına değiştirilmesini mahkemeden istemeğe hakkı vardır. Bu işlemde basit muhakeme usulü uygulanır. Hükmü yer almış bulunmaktadır. Bu madde dava açmadan önce idarenin durumu inceleyerek toprağın geri alınmasına karar verilmesini öngörmüş bulunmadığına göre Bakanlığın bu konuda karar vermesine ve onu davalıya bildirmesine gerek bulunmadığı anlaşılmaktadır. Her ne kadar yasanın 7.nci maddesinde (Bu Kanunda arazi işletilmesinden maksat, türlü kültür arazinin boş bırakılmayıp tabii ve mahalli şartlara göre ekim, dikim, bakım, yetiştirme yolları ile nebat, havyan veya hayvan mahsülleri istihsalı suretiyle değerlendirilmesidir. Dinlendirme, nadas, askerlik ve belgelendirilmiş uzun

hastalık gibi makul bir özürlü olmaksızın üst üste 3 yıl birinci fıkra hükmüne göre değerlendirilmeyen arazi işlenmiyor sayılır. Arazinin işlenip işlenmediğini Tarım Bakanlığı belli eder. Bu karara karşı arazi sahibinin Bakanlığa itiraz veya idarî kaza mercilerine dava hakkı mahfuzdur. İhükümü yazılı ve bu hüküm Yasanın genel hükümleri bölümünde yer almış bulunmakta ise de, 57.maddedeki özel hüküm karşısında bu genel nitelikteki hükmün uygulanması düşünülemez. Bir yandan 57.maddenin kesin yazılışı geri alma hakkının doğması için gerçekleşmesi aranan şartın yani toprağı bırakıp gitme, işlenmekten kaçınma koşulunun gerçekleşmiş olduğunun, Adli Mahkemesinin arayacağını, göstermektedir. Buna göre bu yasa hükmünce bir kimseye verilmiş bulunan toprağın işletilmemekte olduğunu karara bağlamak yetkisini Yasa Bakanlığa tanımış değildir, öte yandan bir an için bunun tersi düşünülse Bakanlığın kararına karşı idarî yargıya gidilebileceğinden idarî yargının idarî kararı hukuka uygun görmesi halinde idarenin açacağı geri alma davasında Adliye Mahkemesinin tapu kaydının idare adına değiştirilmesine karar vermektan başka bir işi olmayacak demektir ki yasa koyucunun böyle anlamsız bir yol benimseyeceği ileri sürülemez. (Çünkü sözü edilen 57. maddeye dayanan hakkın temeli ve tek doğum koşulu toprağın işletilmemesidir. Adliye Mahkemesi bunu da incelemeyecek ise onun önünde dava açılmasının bir anlamı olamaz. Şu yönde belirtilmelidir ki Yasanın 57. maddesinde öngörülen toprağın işletilmediğinin Bakanlıkça saptanması kararı işletilmeyen toprakların kamulaştırılmasını Yasanın 14. maddesinin (D) bendi uyarınca sağlamak için gereklidir. Yukarıda eylemle mahkeme dosyasında bulunan deliller A. Ü.'ün kendisi tarafından 3 yıl üst üste ve Yasaca tanınan özrü bulunmaksızın işlenmediği 4753 sayılı Yasanın 57 maddesindeki toprağını geri alınması için gerekli koşulların yerine geldiği kanısını vermektedir. O halde dava konusu yerin davalı adına olan tapu kaydının silinerek davacı adına düzeltilmesine karar verilmelidir.

2- Davacı taraf yargılama ve Avukatlık parasının davalıya yükletilmesini istemiştir. 4788 sayılı Yasanın 20 nci maddesi uyarınca mahkememizce hüküm uyuşmazlıklarında Danıştay'da uygulanan yargılama yönetimi uygulanacağına ve 521 sayılı Danıştay Yasasının 103 ncü maddesi hükmünce dava giderlerinin ancak istek üzerine hüküm altına alınabileceğine göre yargılama giderleri ile avukatlık parasının hüküm altına alınması gerekir.

3- 4788 sayılı Yasanın 26. maddesinde görev uyuşmazlıklarına ilişkin kararlarından harç alınmayacağı yazılıdır. Ancak buna dayanılarak hüküm uyuşmazlıklarından harç alınabileceği sonucu çıkarılamaz. Çünkü Anayasanın 61. maddesinin ikinci fıkrası gereğince vergi harç ve resimlerle benzeri mali yükümleri yalnız kanunla başka bir değımlle kanunun açık hükmü ile konulabilir. Oysa 492 sayılı ve 2.7.1964 gün ve Harçlar Kanunu hükümleri arasında ve yargı işlemlerinden alınacak harçları gösteren bir sayılı tarifede Mahkememizce hüküm uyuş-

mazlıklarından alınacak harcı gösteren bir hüküm yoktur. Buna göre bu karardan harç alınmayacaktır. Kaldı ki bu karar, 4753 Sayılı Çiftçiye topraklandırma Yasası gereğince Resmi bir yer olan mahkememizce yapılan bir işlemdir. Sözü edilen Yasanın 61 nci maddesi gereğince bundan hiçbir harç resim veya vergi alınmaz.

***SONUÇ:** Dava konusu olan ve bu kararın (Olay) bölümünde gösterilmiş bulunan taşınmaz mal'ın davalı adına olan tapu kaydının silinerek Hazine adına çevrilmesine harç alınmasına yer olmadığına, (4,50) lira yargılama gideri ile davacı vekiline Ankara Barosu asgari ücret tarifesine göre takdir edilen 1000 lira vekalet ücretinin davalı taraftan alınarak davacı tarafa verilmesine 8.12.1973 tarihinde oybirliğiyle kesin olarak karar verildi"³⁷.*

3 – Hüküm Uyuşmazlığına Temel Teşkil Eden Kararlardan Birinin Hukuka Uygun Olmadığı, Diğerinin de Hukuku Uygun Bulunmakla Birlikte, Hüküm Uyuşmazlığını Çözmek İçin Yeterli Olmaması Nedeniyle Kaldırılması

Hüküm uyuşmazlığına temel teşkil eden kararlardan biri hukuka uygun bulunursa, kural olarak o kararın kabul edilip, hukuka uygun bulunmayan diğer kararın da kaldırılarak hüküm uyuşmazlığının o şekilde çözümlenmesi mümkündür. Genellikle karşılaşılan durum da budur. Ancak, hukuka aykırı bulunan karar kaldırıldığında, hukuka uygun bulunan diğer karar, olduğu gibi kabul edildiğinde, hüküm uyuşmazlığı tam olarak çözümlenemiyor, başvurucunun hakkı tam olarak yerine getirilemiyorsa, bu takdirde, her iki kararın da kaldırılıp, uyuşmazlığı tüm yönleriyle çözümlenecek, başvurucunun hakkının tam olarak yerine getirilmesini sağlayacak yeni bir karar verilmesi gerekebilir.

Bu durum, özellikle hüküm uyuşmazlığına konu olan olayın farklı yönlerinin bulunması ve kararların da uyuşmazlığın belirli bir yönünü karara bağlaması nedeniyle ortaya çıkabilir. Böyle bir durumda, bir karar uyuşmazlığın bir yönünü, diğer karar bağlantılı bir başka yönünü karara bağladığından, kararlar ayrı ayrı uyuşmazlığı tüm yönleri ile çözüme kavuşturamamaktadır. O nedenle de, bir karar hukuka aykırı olduğu için kaldırılırsa bile, diğer karar hukuka uygun bulunmasına rağmen, uyuşmazlığı tüm yönleri ile çözmeye yeterli olmamakta, özellikle kaldırılan karara konu olan kısım açıkta kalmakta, karara bağlanmamış olmaktadır. Bu eksikliği gidermek için bu kez her iki kararın da kaldırılıp, uyuşmazlığın tüm yönlerini dikkate alarak Uyuşmazlık Mahkemesince yeni bir karar verilmesi gerekmektedir. Uyuşmazlık Mahkemesi, her iki kararı da kaldırıp, uyuşmazlığın farklı yönleri, farklı yargı kollarına mensup mahkemelerin görev alanına girmesine rağmen, uyuşmazlığı tüm yönleri ile

37 UM HB 08.12.1973, E. 1969/509, K.1973/62, (RG 06.03.1974, S.14819).

bir tek kararla çözümlenmektedir.

Bu yönde de verilmiş bir tane karar bulunmaktadır. Kararın ilgili kısımları şu şekildedir:

“H-SONUÇ:

Yukarıdaki açıklamalar ışığında tüm dosya kapsamının değerlendirilmesinde; hüküm uyumsuzluğuna konu uyumsuzluğun temelinde davacı şirket tarafından alınan ihale kapsamında üstlenilen işin yürütülmesine esas ihale sözleşmesinin eki niteliğindeki idari şartnamenin 7.3.2. maddesinde belirtilenin 550 adet işçinin işe giriş bildirgesinin yapılması ve primlerinin ödenmesi gerekirken, idari şartnamenin aksine 2006 yılının 8. Ayında 19 işçi, 2007 yılının 7. Ayında 10 işçi, 2008’in 1. Ayında 3 işçi, 2. Ayında 2 işçi ve 3. Ayında 6 işçi olmak üzere toplam 40 adet işçinin, eksik bildirilmesi nedeni ile 506 sayılı Kanun’un 9 ve 140/ b maddeleri gereğince idari para cezası uygulandığı, aynı Kanun ‘un 79. maddesi gereğince ek prim tahakkuku yapıldığı ve gecikme zammı uygulandığı iddiasının yer aldığı;

Davalı kurumun davaya konu 20.08.2009 tarih ve 10.835.327 sayılı idari para cezası kararı ve bu karara yapılan itirazın reddine ilişkin 18.11.2009 gün ve 93 sayılı kararı ile 01.09.2009 tarih ve 11.363.649 sayılı ek prim ve gecikme zammı tahakkuk ettirilmesine ilişkin karar ile bu karara kaşı yapılan itirazın reddine ilişkin 18.11.2009 gün ve 2 sayılı kararın dayanağını teşkil eden 31.03.2009 tarih 20102/İNC/15 sayılı SGK Başmüfettişince düzenlenen raporda eksik işçi bildirimine ilişkin açık bir tespiti yer verilmediği, bu görevin Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığı’na bırakıldığı, Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığı İstanbul Sosyal Güvenlik İl Müdürlüğü Bağcılar Sosyal Güvenlik Merkezi’nin ise açık olmayan müfettiş raporuna istinaden, taraflar arasındaki ihale sözleşmesi ve eki niteliğindeki şartnamelere dayalı olarak inceleme yaptığı ve idari şartnamede belirtilen sayı ve vasıfları, ihale kurumundan temin ettiği listelerdeki işçi vasfı ve sayısı ile karşılaştırmak sureti ile eksik işe giriş bildirgesi bulunduğu ve ek prim tahakkuku yapılması gerektiği sonucuna vardığı anlaşılmaktadır. Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığı, işlemlerine dayanak olarak, taraflar arasında imzalanan ihale sözleşmesini, bunun eki niteliğindeki idari şartnamenin 7.3.2. maddesini, 31.03.2009 tarih ve 20102/İNC/15 sayılı SGK Müfettiş raporunu, 2009/123 sayılı Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığı genelgesini ve eksik bildirim tarihi itibari ile yürürlükte bulunan 506 sayılı Kanun’un 9,79,140. maddeleri ile Sosyal Sigorta İşlemleri Yönetmeliğininin 38. maddesini göstermektedir.

Oysa; yukarıda ayrıntılı şekilde açıklandığı üzere taraflar arasında imzalanan ihale sözleşmesinin eki niteliğindeki idari şartnamenin 7.3.2. maddesinde belirtilen işçi sayısı ve vasıfları taraflar açısından mutlak bağlayıcı nitelikte olmayıp, durum yine aynı ihale sözleşmesinin eki niteliğindeki teknik şartnamede ortaya konulmuştur. Ayrıca ihale eden kurum olan İstanbul Büyükşehir Belediyesi

Başkanlığı'nın davacı şirkete hitaben yazılmış ve mevcut personel sayısının azaltılması istemini ihtiva eden 28.02.2011 tarihli ve 433/35241 sayılı, 18.05.2007 gün ve 1327 sayılı yazıları ile de konu açıklığa kavuşmuştur.

Yine işlemlere dayanak teşkil eden 31.03.2009 tarih ve 20102/İNC/15 sayılı SGK Müfettiş raporunun sonuna 'Not' şeklinde el yazısı ile belirtilen kısımda; "İhale Makamının 23.07.2009 tarih 823459-1476 sayılı yazısında belirtilen işin ifası için çalıştırılan personelin nitelikleri dikkate alınarak Kuruma bildirilen ile karşılaştırılması, bildirilmeyen sigortalılar ile ilgili ek tahakkuk yapılırken, bildirilmeyen sigortalılar ile ilgili işe giriş bildirgesi verilmemesi ile ilgili ceza uygulanması yerinde olacaktır" denilmek sureti ile, ihale eden kuruma bildirilen listede ismi verilen kişiler ile kuruma bildirilen işçilerin nitelikleri yönünden yapılan inceleme neticesinde eksik bildirildiği tespit edilen işçilerle ilgili hem ek tahakkuk yapılması hem de idari para cezası verilmesi gerektiği bildirilmiş, bunun dışında açık ve net bir belirleme yapılmamıştır. Müfettiş raporundaki belirsizlik nedeni ile Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığı İstanbul Sosyal Güvenlik İl Müdürlüğü Bağcılar Sosyal Güvenlik Merkezi'nce ihale eden kurumdan ihale konusu işte çalıştırılan personelin hangi vasıfta çalıştırıldığına dair listeler istenmiş ve bu listeler ile idari şartnamede belirtilen personel sayısı ve vasfı karşılaştırılmış, neticede fazla işçi çalıştırılmış olsa dahi, vasfı belirtilen kategoride idari şartnamedekinden az işçi çalıştırılması hali, eksik işçi çalıştırılması ve bildirilmesi olarak nitelendirilmiştir. Dolayısıyla Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığı müfettişi ve buna bağlı olarak Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığı İstanbul İl Müdürlüğü tarafından yapılan tespitler ve varılan sonuçlar fiili gerçeği yansıtmadığı gibi, davacı şirketten çalıştırmadığı işçilerin işe giriş bildirelerinin yapılması, gerçekte farazi olan bu işçilerin ödenmeyen prim borçlarının gecikme zammı ile davacı şirket tarafından ödenmesi sonucunu doğurmuştur. Bu sonuç gerek 2009/123 sayılı Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığı genelgesine ve gerek sayılı Yasa'nın 9, 79 ve 140/b maddelerine, gerekse de taraflar arasında 4734 sayılı Kanun çerçevesinde imzalanan ihale sözleşmesine, bu sözleşmenin eki niteliğindeki idari şartname ile teknik şartnameye aykırıdır.

Adli yargı kararında tüm bu hususlar göz ardı edilmiş; davacı tarafın lehine olan ve tüm bu konuları kapsayan detaylı bilirkişi raporuna itibar edilmemiş; yeni bir bilirkişi raporu alınması cihetine de gidilmemiş; hukuken doğru sonuçlar içermeyen ve yukarıda açıklanan İhale Makamı İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığının fiili uygulaması ve özellikle 18.5.2007 tarihli yazılı talimatını da dikkate almayan SGK Başmüfettiş raporuna itibarla davanın reddi yoluna gidilmiş, böylelikle hukuki gerçeğe aykırı biçimde tesis edilen karar onanmak suretiyle kesinleşmiştir. İdari yargı yeri ise Mahkememizce tespit edilen hususlara uygun biçimde tesis ettiği kesinleşen kararıyla hukuki gerçeği saptamıştır.

Dolayısıyla, ilk nazarda, idari yargı yerinin, davalı Sosyal Güvenlik Kurumu'nca (SGK'ca) tesis edilen idari para cezasının iptaline dair kesinleşen hükmüne itibar edilerek; aksi yöndeki kabule dayalı, yine davalı SGK'ca tesis edilen ek sigorta primi, gecikme zammı ve faiz tutarı tahakkuk ettirilmesi işlemi hukuka aykırılık bulunmadığı gerekçesiyle davanın reddine dair kesinleşen adli yargı kararının kaldırılması gerektiği ve bu suretle hüküm uyuşmazlığının giderilmesi gerektiği düşünülebilirse de; aşağıda açıklanan nedenlerle her iki yargı kararının kaldırılması ve Mahkememizce işin esası hakkında bir karar verilmek suretiyle hüküm uyuşmazlığının çözümlenmesi gerektiği kanaatine ulaşılmıştır:

5510 Sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu'nun 101. ve 102.maddeleri, davalı SGK'nın tesis edeceği tasarruf türüne göre farklı yargı kollarını görevli kılmakta, bu meyanda davanın somutunda, ihale sözleşmesinde çalıştırılması öngörülen asgari personel sayısının noksan olduğu varsayımıyla, bu noksan personelin beyan edilmediği gerekçesiyle, asgari işçilik hesaplaması yapılmak suretiyle bu farazi noksan personel sayısı esas alınarak davalı SGK'ca tahakkuk ettirilen "ek sigorta primi, gecikme zammı ve faiz tutarı" nın hukuka aykırılığı iddiasıyla açılan davada, 5510 sayılı Kanunun 88. ve 101.maddeleri uyarınca İş Mahkemesi görevli olup; davalı SGK'ca aynı hukuki nedene dayalı olarak tesis edilen "idari para cezası" tasarrufunun hukuka aykırılığı iddiasıyla açılan davada ise 5510 sayılı Kanunun 102.maddesi gereğince İdare Mahkemesi görevli bulunmaktadır. Mahkememizce salt adli yargı kararının kaldırılması suretiyle hüküm uyuşmazlığının giderilmesi yoluna gidildiği takdirde, "ek sigorta primi, gecikme zammı ve faiz tutarı" ile ilgili ihtilaf çözüme kavuşturulmayacak ve bu konuda verilen kesinleşmiş adli yargı kararını telif eden bir karar verilmiş olmayacak; aynı hukuki vakiyaya (farazi olarak saptanan noksan işçi çalıştırıldığı iddiası) dayalı davalı SGK tasarruflarından sadece "idari para cezası" na dair olan ihtilafı ilgili verilen ve kesinleşen idari yargı kararının hukuka uygunluğunun tespiti ile yetinilmiş olacaktır. Ayrıca, davacının talebine rağmen, ihtirazi kayıtlı davacı tarafından ödenen idari para cezasının faiziyle birlikte iadesi talebinin idari yargı kararında karşılanmadığı ve sadece idari yaptırımın (idari para cezasının) iptali ile yetinildiği görülmektedir.

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığının bu konudaki düşüncesinde isabetle vurgulandığı üzere, bu saptama uyarınca "hakkın yerine getirilmesi" fiilen mümkün olamayacağından, 2247 sayılı Kanunun 25.maddesindeki "Hukuk alanındaki hüküm uyuşmazlıklarında Uyuşmazlık Mahkemesi Danıştay Yargılama Usulünün bu Kanuna aykırı olmayan hükümlerini uygulamak suretiyle uyuşmazlığın esasını da karara bağlar. " şeklindeki amir hüküm uyarınca, her iki yargı kararının kaldırılarak, hakkın yerine getirilmesini imkansız kılan hukuki karmaşaya son verilmesi ve her iki hukuki ihtilafa nihayet veren bir karar verilmesi suretiyle hüküm uyuşmaz-

lığının çözümlenmesi lüzumlu ve gerekli bulunmaktadır. *Bu durumda, 5510 sayılı Kanununun 101. ve 102. maddelerinin farklı yargı kollarını görevli kılan düzenlemesinden kaynaklanan ve gerçekte ortak paydası “aynı” olan bir hukuki sebebe (farazi noksan işçi çalıştırıldığı varsayımı ve buna dayalı “idari para cezası” tayini ve “ek sigorta primi, gecikme zammı ve faiz” tahakkuk ettirilmesi işlemleri) dayalı her iki SGK tasarrufunun birlikte ele alınması ve doğan ihtilafların bu şekilde telif edilmesi suretiyle hüküm uyuşmazlığının çözümü gerekmektedir.*

Açıklanan nedenlerle;

1. İstanbul 4.İdare Mahkemesi'nin 20.01.2011 gün ve 2010/45 Esas, 2011/52 Karar sayılı kesinleşen kararı ile Bakırköy 4.İş Mahkemesi'nin 11.04.2012 gün ve 2010/52 Esas, 2012/207 Karar sayılı kesinleşen kararının KALDIRILMASINA,

2. Belirtilen iki yargı yeri arasındaki hüküm uyuşmazlığının giderilmesini teminen;

a) Davalı SGK'ca, 2006/8, 2007/7, 2008/1,2,3 üncü aylarında eksik sigortalı bildiriminde bulunduğu gerekçesiyle 5510 sayılı Kanununun 102 inci maddesi uyarınca davacı şirket adına düzenlenen 22.631 TL (Yirmi iki bin altı yüz otuz bir lira) idari para cezasında hukuka uyarlık görülmediğinden, anılan idari para cezasının İPTALİNE,

Bu konuda vaki talep nedeniyle, davacının ihtirazi kayıtlı ödediği anlaşılan söz konusu idari para cezasının davacıya İADESİNE,

Söz konusu tutara, idareye yatırılma tarihi olan 15.9.2009 tarihinden ödeme tarihine kadar YASAL FAİZ İŞLETİLMESİNE,

b) Davalı SGK'ca, 2006/8, 2007/5-12, 2008/1-7, 9-12 inci aylarında eksik sigortalı bildiriminde bulunduğu gerekçesiyle 5510 sayılı Kanununun 88. ve 101. maddeleri uyarınca davacı şirket adına tahakkuk ettirilen 221.718,29 TL (İki yüz yirmi bir bin yedi yüz on sekiz lira yirmi dokuz kuruş) ek sigorta primi, 85.925,15 TL (seksenbeş bin dokuzyüz yirmi beş bin lira on beş kuruş) gecikme zammı ve 1.983,97 TL (bin dokuz yüz seksen üç lira doksan yedi kuruş) faiz olmak üzere toplam 306.627,44 TL (üç yüz altı bin altı yüz yirmi yedi lira kırk dört kuruş) tutarındaki kurum tasarrufunda hukuka uyarlık görülmediğinden, anılan tahakkuk ve tasarrufun İPTALİNE,

Bu konuda vaki talep nedeniyle, davacının ihtirazi kayıtlı ödediği anlaşılan toplam 306.627,44 TL nin (üç yüz altı bin altı yüz yirmi yedi bin lira kırk dört kuruş) davacıya İADESİNE, söz konusu tutara, idareye yatırılma tarihi olan 14.9.2009 tarihinden ödeme tarihine kadar YASAL FAİZ İŞLETİLMESİNE,

Davada haksız çıktığı gerekçesiyle önceki adli yargılamada davacı aleyhine hükmedilen 22.847,64 TL (yirmi iki bin sekiz yüz kırk yedi lira altmış

dört kuruş) nispi vekalet ücretinin davalı kurumca davacıya İADESİNE,

c) Avukatlık Asgari Ücret tarifesinin 2.Bölümünün 20.fıkrası uyarınca saptanan 1100 TL avukatlık ücretinin davalıdan alınarak davacıya verilmesine,

Yargılama giderlerinin 2577 sayılı Kanununun 31.maddesi gereğince davalı kurum üzerinde bırakılmasına.....

karar verildi"³⁸.

Görüldüğü gibi Uyuşmazlık Mahkemesi, her iki kararın kaldırılmasına karar verdikten sonra, ilk derece mahkemesi gibi, uyuşmazlığın esasını değerlendirmekte, uyuşmazlığın farklı yönlerini bir bütün olarak değerlendirip, uyuşmazlığın esas hakkında yeni bir karar vermektedir.

Aslında yukarıdaki karara konu olayda, adlî ve idarî yargı mercilerinden verilen kararların, konu, sebep ve taraflarından da en az birinin aynı olması unsurları incelendiğinde, tarafların aynı olduğunu görüyoruz. Ancak kararların sebeplerinin ve özellikle konularının da aynı olduğunu söylemek zordur. Öncelikle, belirtmek gerekir ki, hüküm uyuşmazlığının amacı, yukarıda da açıklandığı üzere, hüküm uyuşmazlığına temel teşkil eden kararlar arasındaki çelişki nedeniyle, hakkın yerine getirilmesinin mümkün olmadığı hallerde, bu çelişkiyi gidererek hakkın yerine getirilmesini sağlamaktadır. Bir uyuşmazlığın farklı yönleri varsa, ona bir bütün olarak hukuka uygun bir çözüm getirmek değildir. Gerçi uyuşmazlığın farklı yönlerine, bir bütün olarak hukuka uygun bir çözüm getirmek kabul edilebilir bir durumdur. Ancak hüküm uyuşmazlığının asıl amacı bu kadar geniş değerlendirilmemelidir. Söz konusu karar bu açıdan irdelendiğinde, hüküm uyuşmazlığına temel teşkil eden kararlar aynı vakıya yani şirketin ihalede belirtilen sayıda işçi çalıştırmaması vakıasına dayanmakla birlikte, konuları ve sebepleri farklıdır. Gerçekten idari yargı kararının konusu para cezası, adli yargı kararının konusu eksik yatırılan primlerin gecikme zammı ve faiziyle birlikte tahsilidir ve bu konular, idarenin farklı işlemlerine dayanmaktadır. Bu noktada, her iki kararın, SGK müfettişinin düzenlemiş olduğu rapordan kaynaklanması, kararların konularının ve sebeplerinin aynı olması için yeterli değildir. SGK, müfettiş raporunda belirtilen hususlara dayanarak, iki farklı işlem yapmıştır. İşlemlerden biri idari para cezası, diğeri de eksik primlerin gecikme zammı ve faiziyle birlikte tahsilidir. Her iki işlem, farklı yargı kollarına mensup mahkemeler tarafından görülmüş ve farklı karar verilmiştir. Farklı yargı kollarına mensup mahkemeler tarafından verilen kararlar çelişkili de olsa, bu çelişki, kararların icrasını engelleyecek nitelikte değildir. Çünkü kararların konusu farklıdır. O nedenle de, idari yargı kararı hukuka uygun olduğu

38 UM HB 13.10.2014, E.2014/18, K.2014/888.

için kabul edilse de, farklı bir konu olan eksik primlere ilişkin olarak yatırılan paranın iadesinin sağlanması mümkün olamamaktadır. İşte bu eksikliği gidermek için Uyuşmazlık Mahkemesi, hukuka uygun olan idari yargı kararını da kaldırmak zorunda kalmıştır. Oysa, kararların konuları ve sebepleri farklı olduğu için hüküm uyuşmazlığının bulunmadığı kabul edilebilirdi. Bu takdirde, hukuka uygun olduğu kabul edilen idari yargı kararının da kaldırılması gerekemeyebilirdi.

F – KARARLARIN KALDIRILMASI NEDENİYLE DOĞAN SONUÇLAR

Hüküm uyuşmazlığına temel teşkil eden her iki kararın da Uyuşmazlık Mahkemesince kaldırılmasına karar verilmesi halinde, o kararlar artık ortadan kalkmış olmaktadır. Kaldırılan kararların, temyiz edilerek veya edilemeyerek kesinleşmesinin bu açıdan bir önemi yoktur. Kaldırılan karar, temyiz sonucu kesinleşmiş ise, onu onayan temyiz mercii kararı da bu bağlamda kaldırılmış olmaktadır.

Bu noktada, Uyuşmazlık Mahkemesince verilen kaldırma kararı, Hukuk Muhakemeleri Kanunu m.375,1/1'da belirtilen, konusu, sebebi ve tarafları aynı olan bir dava hakkında birbirine aykırı kesinleşmiş iki hüküm bulunması nedenine dayanılarak yapılan yargılamanın yenilenmesi sonunda, bir kararın iptaline (HMK m. 380) benzetilebilir.

İlk derece mahkemesi kararının, Uyuşmazlık Mahkemesince kaldırılması ile birlikte, o karar artık yok sayılacağından, kararın daha önce doğurmuş olduğu hüküm ve sonuçların da ortadan kalkması gereklidir. Bu bağlamda kararın gerek şekli anlamda kesinleşmesi ile doğan sonuçlar, gerekse bu duruma bağlı olarak maddi anlamda kesinliğe bağlanan sonuçlar da ortadan kalkmalıdır. O nedenle, kaldırılan kararın bir başka davada kesin hüküm veya kesin delil olarak kullanılması halinde, o karara dayanarak verilen diğer karara karşı da HMK m.375,1/ğ bendi uyarınca yargılamanın yenilenmesi yoluna başvurulabilmelidir³⁹.

Her iki karar da kaldırılıp yeni bir karar verildiğinden, Uyuşmazlık Mahkemesince verilen karar her iki kararın yerine hüküm ve sonuç doğuracaktır. O nedenle, bu kararlara bağlanan sonuçlar ortadan kalkacağından, maddi hukuk ve usul hukuku açısından artık sonuç doğurmayacaklardır. Bunun bir sonucu olarak, örneğin kaldırılan kararlardan birinde, karar tarihinden itibaren faiz ödenmesini gerektiren bir durum varsa, bu durum da sona ereceğinden, artık faiz, kaldırılan karar tarihinden itibaren hesap edilemez. Uyuşmazlık Mahkemesince verilen yeni karar tarihi veya yeni kararda ayrıca buna ilişkin hüküm varsa o esas alınmalıdır.

39 Tercan s.186.

Uyuşmazlık Mahkemesince verilen bu karar, kesinleşmekle birlikte, diğer mahkemelerce verilen kararlar gibi, maddi anlamda kesin hüküm teşkil eder ve kesin hükmün doğurduğu sonuçları doğurur.

Her iki kararın da kaldırılıp yeni bir karar verilmesi halinde de bu durum, ilgili mahkemelere bildirilmeli ve mahkemelerin karar kartonlarına şerh düşmesi sağlanmalıdır.

Her iki kararın da kaldırılıp uyuşmazlığın esası hakkında Uyuşmazlık Mahkemesince yeni bir karar verilmesi halinde, Uyuşmazlık Mahkemesince davayı kaybeden tarafa yargılama giderlerinin yükletilmesi gereklidir. Zira, böyle bir durumda Uyuşmazlık Mahkemesi, tıpkı ilk derece mahkemesi gibi yargılama yapıp esas hakkında karar verdiği için, yargılama giderleri hakkında da karar verilmesi zorunluluğu doğmaktadır. Nitekim 4788 sayılı Kanunun gerekçesinde de şu ifadeler yer verilmişti: *“Nihayet, hüküm ihtilâfının hallinde, ihtilâf mahkemesi esasa hükmeden bir mahkeme vazifesi gördüğünden gerek evvelki muhakeme masraflarını, gerek kendi önünde cereyan eden muhakeme masraflarının haksız taraftan alınmasına da hükmeder”*⁴⁰.

Uyuşmazlık Mahkemesi, kendi önünde davayı kaybeden tarafı yargılama giderlerine mahkûm ederken, hem kendi önünde oluşan giderleri, hem de kaldırılan kararlar nedeniyle daha önce yapılan yargılamalarda doğan giderleri de dikkate almalıdır.

G – KARARA KARŞI BAŞVURULACAK YOL VAR MIDIR ?

UMK m. 29’a göre, Uyuşmazlık Mahkemesi Genel Kurulunun ve bölümlerin kararları kesinidir. Söz konusu maddede kararların kesinliği açısından görev uyuşmazlığı ve hüküm uyuşmazlığı ayırımı yapılmamıştır. O nedenle, gerek Genel Kurulun gerekse bölümlerin her iki konuya ilişkin kararlarının da kesin olduğunu kabul etmek gereklidir⁴¹. Hukuk alanında çıkan hüküm uyuşmazlığına, yukarıda incelendiği üzere Hukuk Bölümü bakmaktadır. Bu kapsamda UMK m.29 gereğince Hukuk Bölümünün hüküm uyuşmazlığına ilişkin kararlarının da kesin olduğu kabul edilmelidir. Fransız Hukukunda da Uyuşmazlık Mahkemesinin verdiği kararlara karşı hiçbir başvuru yolunun bulunmadığı kabul edilmiştir (20 Nisan 1932 Tarihli Kanun m.4).

Şu halde, Hukuk Bölümünün, hüküm uyuşmazlığına temel teşkil eden

40 4788 s. K. nun hükümet gerekçesi (S. 151). 4788 sayılı Kanun’un, 1961 Anayasası kabul edildikten sonra ortaya çıkardığı bir takım tereddütler için bkz. Özkoç, Adil: Yeni Bir Uyuşmazlık Mahkemesi Kanununun Gerekliliği: AÜHF, 1971/1, C.28, s.77-90.

41 Özgüldür, s.7; Çelik, Taşkın: Uyuşmazlık Mahkemesine Başvurulmasında ve Uyuşmazlık Mahkemesi Kararlarının Uygulanmasında Karşılaşılan Sorunlar; Ulusal ve Uluslararası Boyutlarıyla Görev Uyuşmazlıkları ve Uyuşmazlık Mahkemesi Konulu Bilimsel Toplantı Bildiri Konuları, Ankara 19 Eylül 2013, s.5 .

her iki kararı da kaldırıp, uyuşmazlığın esası hakkında vermiş olduğu yeni karar da kesindir. Bu kesinlik, hem kararların kaldırılması açısından, hem de uyuşmazlığın esası hakkında verilen yeni karar açısından geçerlidir.

Burada amaçlanan kesinliğin ne olduğunun da açıklığa kavuşturulması gerekmektedir. Öncelikle burada kararın kesin olduğu kabul edilerek, tarafların kararın doğru olmadığını yahut hukuka aykırı olduğunu düşünmeleri halinde, başvurabilecekleri itiraz, temyiz yahut karar düzeltme gibi olağan bir kanun yolu tanınmak istenmemiştir. Buna göre hüküm uyuşmazlığına ilişkin yargılama sonunda verilen karar, verildiği anda kesindir; bu karara karşı başvurulabilecek olağan bir kanun yolu kabul edilmemiştir⁴². Nitekim diğer mahkemelerin de itiraz, istinaf veya temyiz gibi kanun yolu açık olmayan kararları vardır ve bu kararların da verildiği anda kesin olduğu kabul edilmektedir. Benzer bir durum burada da geçerlidir. Şu halde, burada Kanun koyucunun, kararın kesinliğini vurgulaması ile amaçladığı kesinlik, öncelikle şekli anlamda kesinliktir. Buna göre, hüküm uyuşmazlığı yargılamasının sonunda Hukuk Bölümünce uyuşmazlığın esasına ilişkin olarak verilen karara karşı, itiraz, temyiz veya karar düzeltme gibi, kararın bir kez daha gözden geçirilmesini sağlayacak olağan bir kanun yolu kabul edilmemiştir. Keza bu karara karşı kanun yararına temyiz yoluna da (HMK m.363) başvurulamaz.

Hukuk Bölümünün, uyuşmazlığın esasına ilişkin olarak verdiği kararın şekli anlamda kesinleşme ile birlikte maddi anlamda kesin hüküm teşkil edip etmeyeceğinin de açıklığa kavuşturulması gerekmektedir. Buradan çıkacak sonuca göre de, verilen karara karşı olağanüstü kanun yollarına başvurulup başvurulamayacağı tespit edilmelidir. Bir görüş, “*Uyuşmazlık Mahkemesi hüküm uyuşmazlığında taraflar arasındaki uyuşmazlığın (davanın) esası hakkında karar verdiğiinden (UMK m. 25,I), bu kararın maddî anlamda kesin hüküm kuvvetine sahip olduğu*”nu kabul etmektedir⁴³.

Kanaatimce, Uyuşmazlık Mahkemesi tarafından hüküm uyuşmazlığının esasına ilişkin olarak verilen kararın maddi anlamda kesin hüküm gücüne sahip olup olmadığı konusunda bir ayırım yapılmalıdır.

Uyuşmazlık Mahkemesi, eğer hüküm uyuşmazlığına temel teşkil eden kararlardan birini kaldırıp, diğerini kabul etmişse, bu karar şekli açıdan kesinleşse dahi, maddi anlamda kesin hüküm gücüne sahip olmamalıdır. Zira bu durumda, kesin hüküm gücünden kabul edilen yahut Uyuşmazlık Mahkemesince benimsenen ilk derece mahkemesi kararı istifade etmekte-

⁴² Dinç s.21; Özgüldür s.7.

⁴³ Kuru s.777.

dir. Esasen böyle bir durumda, Uyuşmazlık Mahkemesi kararını, kabul edilen ilk derece mahkemesi kararından ayrı düşünmek de doğru olmaz.

Buna karşılık, Uyuşmazlık Mahkemesi hüküm uyuşmazlığına temel teşkil eden her iki kararı da kaldırıp, yukarıda belirtildiği üzere uyuşmazlığın esası hakkında yeni bir karar vermişse, bu takdirde Uyuşmazlık Mahkemesince verilen bu karar şekli açıdan kesinleşmekle birlikte, uyuşmazlığın esası hakkında maddi anlamda kesin hüküm de teşkil etmelidir. Zira burada, ilk derece mahkemelerince verilmiş her iki karar da kaldırıldığından, uyuşmazlığın esası hakkında daha önce verilmiş bir karar kalmamıştır. Uyuşmazlık Mahkemesince de tümüyle yeni bir karar verildiğinden, bu karar, maddi anlamda kesin hüküm gücünden istifade etmelidir.

Uyuşmazlık Mahkemesinin hüküm uyuşmazlığı sonunda verdiği karara karşı acaba olağanüstü kanun yollarına bu bağlamda yargılamanın yenilenmesi yoluna başvurulabilir mi?

Bilindiği gibi, olağanüstü bir kanun yolu olan yargılamanın yenilenmesi yoluna, maddi anlamda kesin hüküm teşkil eden kararlara karşı başvurulabilmektedir⁴⁴. Şekli anlamda kesinleşmeye müsait olsa dahi, maddi anlamda kesin hüküm teşkil etmeyen kararlara karşı yargılamanın yenilenmesi yoluna başvurulamamaktadır⁴⁵. Bu çerçevede, Uyuşmazlık Mahkemesince hüküm uyuşmazlığı yargılaması sonunda verilen kararlar değerlendirildiğinde, hüküm uyuşmazlığına temel teşkil eden ilk derece mahkemesi kararlarından birinin kabul edilip diğerinin kaldırılmasına ilişkin karar maddi anlamda kesin hüküm teşkil etmediğinden, bu karara karşı yargılamanın yenilenmesi yoluna başvurulamamalıdır.

Buna karşılık Uyuşmazlık Mahkemesi, hüküm uyuşmazlığına temel teşkil eden her iki kararı da kaldırıp yeni bir karar vermişse, bu karar maddi anlamda kesin hüküm teşkil ettiğinden, Uyuşmazlık Mahkemesinde yargılamanın yenilenmesi yoluna başvurulabilmelidir⁴⁶.

UMK m. 29 gereğince hüküm uyuşmazlığı sonunda verilen kararın kesin olduğunun kabul edilmesi, olağan kanun yollarının öngörülmediğine ilişkin olup, bu kesinlik kanaatimce olağanüstü kanun yollarına da teşmil

44 Tercan, Erdal: Medenî Usul Hukukunda (Kesin Sürelerin Kaçırılması Halinde) Eski Hale Getirme, Ankara 2006, s.67.

45 Arslan s. 60 vd.; Kuru /Arslan/Yılmaz s.678; Pekcanitez, Hakan/Atalay, Oğuz/Özekes, Muhammet: Hukuk Muhakemeleri Kanunu Hükümlerine Göre Medeni Usul Hukuku, 12. B.; Ankara 2011, s.636; Surlu, Mehmet Handan: Hukuk ve Cezada Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararı Nedeniyle Yargılamanın Yenilenmesi (İadei Muhakeme), Ankara 2003; Umar, Bilge: Türk Medeni Usul Hukukunda İadei Muhakeme: İÜHFİM 1963/1-2, C.XXIX, s.260-298.

46 Kuru (s.777), hüküm uyuşmazlığı sonunda verilen karara karşı genel olarak yargılamanın yenilenmesi yoluna başvurulabileceğini kabul etmektedir.

edilememelidir. Nitekim bir görüş, Uyuşmazlık Mahkemesinin hüküm uyuşmazlığının çözümüne ilişkin kararlarının kesin olduğunu, olağan veya olağanüstü hiçbir kanun yoluna gitme imkânının bulunmadığını kabul etmektedir⁴⁷. Yukarıda belirttiğim gerekçe ile bu görüşe katılmıyorum, Uyuşmazlık Mahkemesinin maddi anlamda kesin hüküm teşkil eden belirtilen kararlarına karşı yargılamanın yenilenmesi yoluna başvurulabilmelidir. Zira, Kanun koyucu Uyuşmazlık Mahkemesinin hüküm uyuşmazlığını incelerken gerekli hassasiyeti göstereceğini, verilen kararın tekrar gözden geçirilmesini gerektirecek bir durumun bulunmadığını, Uyuşmazlık Mahkemesinin iş yükünü vb. nedenleri dikkate alarak, bu karara karşı olağan kanun yollarına ihtiyaç bulunmadığını kabul edebilir. Ancak aynı şeyi yargılamanın yenilenmesi nedenleri açısından söylemek mümkün değildir. Zira, yargılamanın yenilenmesi nedenlerinden büyük bir kısmı sonradan, tarafların iradesi ve tasarrufu dışında ortaya çıkmaktadır. Örneğin ifadesi karara esas alınan tanığın, karardan sonra yalan tanıklık yaptığının sabit olması (HMK m. 375,1/e). Bu şekilde, tarafların iradesi ve tasarrufu dışında gerçekleşen nedenlerden ve sonuçlarından tarafları sorumlu tutmak hukuka uygun olmadığı gibi, adil de değildir. Ayrıca, kararın kesinliği ifadesini, olağan kanun yollarının ötesinde olağanüstü kanun yollarına ve bu bağlamda yargılamanın yenilenmesine de teşmil etmeye ihtiyaç yoktur. Hüküm uyuşmazlığının çözümlenmesi konusunda m. 25,1 ile İYUK'a atıf yapıldığından ve İYUK m. 53'de (ve 55'de) yargılamanın yenilenmesi düzenlendiğinden, hüküm uyuşmazlığında yargılamanın yenilenmesine başvurulabilmesi gerekir.

Yüksek Mahkeme, bir kararında yargılamanın yenilenmesi ve tavzih yoluna başvurulabileceğini, kural olarak kabul etmiş, ama somut olayda şartları bulunmadığından talebi reddetmiştir: "*Davada, "Tavzihi", "Tashihi" ve "Yeniden incelenmesi" istenilen Uyuşmazlık Mahkemesi'nin 28.6.1993 gün ve 27-27 sayılı kararında dava, 2247 sayılı Yasa'nın 24. maddesinde öngörülen koşulları kapsamadığından başvurunun usul yönünden reddine ilişkin olup, sebepleri ayrıntıları ile gerekçede açıklanmıştır.*

Bu kararda tavzihi gerektirecek herhangi bir durum bulunmadığı gibi, ileri sürülen tavzih nedenleri esasa ilişkin olduğundan usul hükümlerine dayanılarak reddedilen kararda bu iddiaların incelenmesi mümkün değildir.

Uyuşmazlık Mahkemesi'nin Hukuk Bölümünde incelenerek karara bağlanmış ve idarî yargıyı ilgilendiren anlaşmazlığın ceza bölümünde incelenme olanağı yoktur.

Kararda: Dilekçe tarih ve numarası belirtilmediğinden söz edilen Anayasa

47 Dinç s.21.

Mahkemesi kararı ile Askerî Yargıtay kararları davacının şahsiyle ilgili bulunmadığından yeniden incelemeyi gerektirecek nitelik taşımadığı gibi bu iddia da esasa ilişkindir. Bu nedenle inceleme olanağı yoktur.

Davacı tarafından ileri sürülen Anayasa'ya aykırılık iddiası Uyuşmazlık Mahkemesi'nin 27-27 sayılı kararında incelenerek davada, davacı hakkında verilmiş çelişkili kararlar bulunmadığından, hakkın yerine getirilmesinin imkansızlığından, dolayısıyla Anayasaya aykırılık iddiasından söz edilemeyeceği belirtildiğinden bu konudaki iddianın yeniden incelenmesine gerek görülmemiştir.

Bu itibarla davacının ileri sürdüğü; tavzih, yanlışlıkların düzeltilmesi ve yargılamanın yenilenmesi istemlerinin yasal dayanağı bulunmadığından başvurunun reddi gerekmektedir.

SONUÇ: *Uyuşmazlık Mahkemesi Hukuk Bölümününün 28.6.1993 gün ve 27-27 sayılı kararında tavzihi, düzeltmeyi ve yargılamanın yenilenmesini gerektirir bir yön bulunmadığından başvurunun reddine, 7.7.1994 gününde kesin olarak oybirliğiyle karar verildi"⁴⁸.*

Ancak Uyuşmazlık Mahkemesi vermiş olduğu eski tarihli bir kararında ise yargılamanın yenilenmesi talebini, kararın kesin olduğu gerekçesi ile kabul etmemiştir. Karar şu şekildedir⁴⁹:

"Olay: N. A'nın davası sonunda 203 ada, 5 parsel numaralı yer üzerindeki kurma evin mülkiyetiyle ilgili olarak Asliye Hukuk Mahkemesince verilen karar ile Danıştay Sekizinci Dairesinin 3/3/1965 günlü 1965/1088 sayılı kararı arasında ortaya çıkan hüküm

uyuşmazlığının giderilmesine ilişkin olarak Uyuşmazlık Mahkemesince verilen 26/11/1966 günlü ve esas 1966/37 - 1966/44 sayılı kararda basılı yüklenme belgesinin tek kişi deyimi biçiminde düzenlenmiş olmasına bakılarak belgenin yalnız bir kişi tarafından verildiği gerekçesine dayanılmış olmasına karşılık, sözü edilen yüklenme belgesinin altında iki imzanın bulunmuş olmasına göre anılan kararın dayanaktan yoksun kaldığı belirtilerek yargılamanın yenilenmesi yoluyla davanın yeniden görülmesi Uyuşmazlık Mahkemesinden istenilmiştir.

48 UM HB, 07.07.1994, E.1993/27 (2), K.1993/27 (2); buna karşılık bazı üyeler, verilen kararın kesin olduğu, başvurulabilecek bir kanun yolu bulunmadığı gerekçesiyle çoğunluk kararına muhalif kalmışlardır: "2247 sayılı Kanunun 29. maddesinde Bölümlerin ve genel kurulun kararlarının kesin olduğu hükme bağlanmış, Yasada bu kararlara karşı kanun yolları öngörülmemiştir. - 25. maddenin "Hukuk alanındaki hüküm uyuşmazlıklarında, Danıştay Yargılama Usulününün bu Kanuna aykırı olmayan hükümlerinin uygulanmak suretiyle anlaşmazlığın esasının karara bağlanacağı" hükmü, Danıştay Yargılama Usulününün, karar verinceye kadarki safhada uygulanacağı yolunda olup, Kanun yollarının da açık olduğu biçiminde yorumlanmaya müsait değildir. - Bu nedenle, davacının "tashih" ve "yargılamanın yenilenmesi" istemlerinin bu gerekçe ile incelenmeksizin reddi gerekeceği düşüncesiyle karara gerekçe yönünden karşıyız"

49 UM, 20.1.1968, E.1967/477, K.1968/164 (RG 1.6.1968, S. 12913).

Gerekçe: ...

4788 sayılı Uyuşmazlık Mahkemesi Kurulması Hakkında Kanun'un 20 nci maddesi «Hüküm uyuşmazlıkları hakkındaki incelemelerde Danıştay Muhakeme usulü uygulanır», 21 inci maddesinde de «Uyuşmazlık Mahkemesi kararları kesin olup Resmî Gazete ile yayınlanır» denilmektedir.

Maddedeki «incelemelerde» deyimiyle hükme varılması için izlenmesi gereken yollar, amaç tutulmuştur. Uyuşmazlık Mahkemesinin kuruluş amaçlarından biri ve en önemlisi işlerin çeşitli yargı yerleri arasında sürüncemede kalmasını önlemek ve uyuşmazlıkların bir an önce giderilmesini sağlamaktır.

Yasa hükümlerinin hem sözü ile hem de özü ile, konuluş amaçlarıyla yorumlanması, hukukî bir zorunluktur. Bu nedenlerle 20 nci maddedeki göndermeyi, Danıştay Yasasının kanun yollarına ilişkin bölümünü kapsar nitelikte “görmeğe imkân yoktur ve bundan dolayı da istem reddolunmalıdır.”

Görüldüğü gibi, 4788 sayılı Kanunda da, verilen kararın kesinliğine ilişkin olarak 2247 s. UMK m. 29'dakine benzer bir hüküm bulunmaktadır. Uyuşmazlık Mahkemesi, Danıştay'ın yargılama usulüne ilişkin atfın, kanun yollarına ilişkin hükümleri de kapsamayacağı gerekçesi ile yargılamanın yenilenmesi talebini reddetmiştir. Yukarıda belirtildiği üzere, olağan kanun yolları açısından, yapılan atfı kabul etmemek ve olağan kanun yollarına başvurulamayacağı sonucunu çıkarmak makul olsa bile, aynı sonuca olağanüstü kanun yolları içinde varmak uygun değildir. Uyuşmazlık Mahkemesi, görev uyuşmazlığı nedeniyle daha önce verdiği bir karara karşı yargılamanın yenilenmesinin talep edilmesi üzerine aldığı yeni tarihli bir kararında da Bölümlerin ve Genel Kurul kararlarının kesin olduğunu, yapılan yargılamanın yenilenmesi talebinin incelenme yeteneğinin bulunmadığını belirterek talebi reddetmiştir⁵⁰.

50 “Yargılamanın yenilenmesi talebine gelince;

2247 sayılı Yasa'nın 29. maddesinde, Uyuşmazlık Mahkemesi Bölümlerinin ve Genel Kurul kararlarının kesin olduğu hükme bağlanmış; Yasa'da bu kararlara karşı kanun yolları öngörülmemiştir.

Hukukumuzda yargılamanın yenilenmesi; maddi anlamda kesin hükmün ortadan kaldırılmasını ve daha önce esası kesin hükme bağlanmış olan bir dava hakkındaki yeniden yargılama ve inceleme yapılmasını sağlayan olağanüstü bir kanun yoludur. Yargılamanın yenilenmesi, davanın esasını hükme bağlayan mahkemeden istenilebilmekte ve bir dava olarak kabul edilmektedir.

2247 sayılı Yasa'da kanun yolları öngörülmediği gibi, görev uyuşmazlıkları bir dava olmadığına göre yargılamanın yenilenmesi müessesinin olayımızda yorum yoluyla kıyasen uygulanmasına da hukuki olanak bulunmamaktadır.

Nitekim, Uyuşmazlık Mahkemesi Hukuk Bölümünün 1.3.2004 tarih ve E: 2003/78-2, K: 2003/74-2 sayılı kararında da bu hususa işaret edilerek, ilgililerince yapılan yargılamanın yenilenmesi talebinin incelenme yeteneğinin bulunmadığı gerekçesiyle reddi yoluna gidilmiştir.

Açıklanan nedenlerle, incelenme yeteneği bulunmayan başvurunun reddi gerekmektedir".
UM HB, 30.12.2013, E.2013/1861, K.2013/2047.

Kanaatimce varılan bu sonuç, UMK m. 25 ile İYUK'un 2247 sayılı Kanuna aykırı olmayan hükümlerinin uygulanması gerektiği şeklinde yapılan atfa ve kanunun kabul ettiği sisteme uygun değildir. UMK m. 29'da Genel Kurulun ve bölümlerin verdiği kararların kesin olduğunun kabul edilmesi, yargılamanın yenilenmesine ilişkin İYUK m. 53 vd hükümlerini, 2247 sayılı Kanun'a aykırı hale getirmez. Tam tersine İYUK'da öngörülen sistemin, hukuk uyumsuzluklarında mantıki ve tutarlı olarak uygulanmasına yardımcı olur.

Uyuşmazlık Mahkemesinin, hüküm uyumsuzluğu yargılaması sonunda verdiği karara karşı, İYUK m 29 gereğince açıklama ve yanlışlıkların düzeltilmesi yoluna da başvurulabilmelidir⁵¹. Bu durum, belki görev uyumsuzluğuna ilişkin kararlar için gerekemeyebilir. Zira, bu hallerde esasa ilişkin bir karar verilmemektedir. Ancak, hüküm uyumsuzluğunda esasa ilişkin karar verildiğinden, kararın açıklanmasına yahut düzeltilmesine ihtiyaç duyulabilir. Duran bu konuda şu görüşlere yer vermiştir: “*Her mahkeme kararı gibi, Uyuşmazlık Mahkemesi kararları da tavzih talebine mevzu teşkil edebilir. Nitekim, Yüksek Mahkememiz bir selbî vazife ihtilâflarını halleden bir kararını tavzih fırsatını bulmuştur. .... Esasen tayini mercii kararlarında tavzihe muhtaç bir cihet bulunmasa gerek; zira vazifeli merci olarak ya adlîye mahkemesi veya idarî mahkeme gösterilir; bu bakımdan, ne gibi bir açıklama yapılabilir ? Olsa olsa, hükmün mucip sebepleri tafsil ve tasrih edilir; ..... Bu bakımdan tavzih kararları pek fazla bir şey ifade etmemekle beraber, hüküm uyumsuzlukları mevzuunda bazan lüzümlü ve faydalı olabilirler*”⁵².

Hüküm uyumsuzluğu yargılaması sonunda verilen kararın UMK m. 29 gereğince kesin olduğunun kabul edilmesi, verilen karara karşı açıklama ve yanlışlıkların düzeltilmesi yoluna başvurmaya da engel olmamalıdır. Buna göre, İYUK m. 29 gereğince, Uyuşmazlık Mahkemesince verilen karar yeterince açık değilse yahut birbirine aykırı hüküm fıkraları taşıyorsa, taraflardan her biri, özellikle hüküm uyumsuzluğunu isteyen taraf, kararın açıklanmasını veya aykırılığın giderilmesini isteyebilir⁵³. Gerekli görülürse karşı tarafın görüşü alınır. Açıklama veya aykırılığın kaldırılması, kararın yerine getirilmesine kadar istenebilir. Yüksek Mahkeme vermiş olduğu yeni tarihli bir kararında, hüküm uyumsuzluğuna ilişkin kararları için ‘kararın açıklanması’ yoluna gidilebileceğini açıkça kabul etmiştir. Kararın ilgili kısmı şu şekildedir:

51 Özgüldür (s.7); Büyükeren/Kaynak (s.13), görev ve hüküm uyumsuzluğu açısından ayırım yapmaksızın düzeltme istenemeyeceği görüşünde.

52 Duran s.717.

53 Uyuşmazlık Mahkemesi de, bir kararında verdiği kararlara karşı kural olarak tavzih yoluna başvurulabileceğini kabul etmiş, ancak somut olayda başvuru şartları bulunmadığından talebi reddetmiştir; bkz. UM HB, 07.07.1994, E.1993/27 (2), K.1993/27 (2) sayılı karar.

“Davacı vekili Mahkememize hitaben yazdığı 03.02.2015 havale tarihli dilekçesinde özetle; ..... Mahkemenin 13.10.2014 tarihli kararının hüküm fıkrasında yer alan alacaklarının iadesinde uygulanacak yasal faizin 3095 sayılı yasadana kaynaklanan ve ticari işlerde kullanılan “avans faizi mi yoksa, Amme Alacaklarının Tahsili Hakkındaki Kanun’undan kaynaklanan “amme alacaklarına uygulanan yasal faiz mi olduğunun açıklanması istemi ile Uyuşmazlık Mahkemesi’ne müraaat etmiştir.

USULE İLİŞKİN İNCELEME

2247 sayılı Uyuşmazlık Mahkemesi’nin Kuruluşu ve İşleyişi Hakkında Kanun’un 25. Maddesinde; Hukuk alanındaki hüküm uyuşmazlıklarında Danıştay Yargılama usulünün 2247 sayılı Kanuna aykırı olmayan hükümlerinin uygulanması gerektiği belirtilmiştir.

2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanun 1. Maddesinde; “Danıştay, bölge idare mahkemeleri, idare mahkemeleri ve vergi mahkemelerinin görevine giren uyuşmazlıkların çözümü, bu Kanunda gösterilen usullere tabidir./ Danıştay, bölge idare mahkemeleri, idare mahkemeleri ve vergi mahkemelerinde yazılı yargılama usulü uygulanır ve inceleme evrak üzerinde yapılır.” denilmek sureti ile Danıştay’ın yargılama usulü yönünden 2577 sayılı Kanunla belirlenen düzenlemeler çerçevesinde hareket edeceği ortaya konulmuştur.

2577 sayılı Kanun’un Açıklama başlıklı 29. Maddesinde; “ 1. Danıştay, bölge idare mahkemeleri, idare ve vergi mahkemelerince verilen kararlar yeterince açık değilse, yahut birbirine aykırı hüküm fıkralarını taşıyorsa, taraflardan her biri kararın açıklanmasını veya aykırılığın giderilmesini isteyebilir.

2. Açıklama dilekçeleri karşı taraf sayısından bir nüsha fazla verilir.

3. Kararı vermiş olan daire veya mahkeme işi inceler ve gerek görürse dilekçenin bir örneğini, belirleyeceği süre içinde cevap vermek üzere, karşı tarafa tebliğ eder, cevap iki nüsha olarak verilir. Bunlardan biri, açıklama veya aykırılığın kaldırılmasını isteyen tarafa gönderilir.

4. Görevli daire veya mahkemenin bu husustaki kararı, taraflara tebliğ olunur.

5. Açıklama veya aykırılığın kaldırılması, kararın yerine getirilmesine kadar istenebilir.” şeklindeki düzenleme ile de, Danıştay kararının yeterince açık olmaması veya birbirine aykırı hüküm fıkraları taşıması halinde, ilgisince kararın açıklanmasının istenebileceği belirtilmiştir.

Davacının talebi de, 2577 sayılı Kanun’un 29. Maddesi kapsamında bir açıklama istemi olarak nitelenmiş ve 2247 sayılı Kanun’un 25. Maddesi ile yapılan atıf nedeni ile Mahkememiz yargılamasında da, hüküm uyuş-

mazlıkları ile sınırlı olarak uygulanabileceği sonucuna varılmıştır⁵⁴.

Görüldüğü gibi Yüksek Mahkeme, son kararında tereddüde meydan bırakmaksızın, hüküm uyuşmazlıklarına ilişkin kararlarına karşı kararın açıklanması yoluna gidilebileceğini kabul etmiştir. Bu sonuca varırken de zorunlu olarak 2247 sayılı Kanun'un 25. maddesi ile İYUK'a yapılan atfı kullanmış ve bu bağlamda İYUK m. 29 ile kabul edilen kararın açıklanması yolunun hüküm uyuşmazlığında da geçerli olduğunu belirtmiştir. UMK m. 29'da Genel Kurulun ve bölümlerin kararlarının kesin olduğuna ilişkin hüküm, Yüksek Mahkeme tarafından kararın açıklanması yolunun kabul edilmesine engel olarak görülmemiştir.

Aynı durum, yukarıda belirtildiği üzere, yargılamanın yenilenmesi açısından da geçerlidir. UMK m. 25 ile İYUK'a yapılan atfı kapsamına İYUK m. 53 vd. düzenlenen yargılamanın yenilenmesi yolu da dahildir. UMK m. 29'da kararların kesin olduğuna ilişkin kural, hüküm uyuşmazlıklarında yargılamanın yenilenmesinin kabul edilmesine engel olarak değerlendirilmemelidir.

Yine İYUK m. 30'a göre, iki tarafın adı ve soyadı ile sıfat ve iddiaları sonucuna ilişkin yanlışlıklar ile hüküm fıkrasındaki hesap yanlışlıklarının düzeltilmesi de istenebilir.

H – KARARIN İCRASI

Öncelikle belirtmek gerekir ki, Uyuşmazlık Mahkemesince uyuşmazlığın esası hakkında verilen karar da, kural olarak taraflar arasında geçerlidir, üçüncü kişilere karşı etkili olması, onları da bağlaması söz konusu değildir⁵⁵. Ancak hüküm uyuşmazlığı sonunda verilen karar inşaî bir karar ise, bu takdirde üçüncü kişilere karşı da geçerli olur.

Uyuşmazlık Mahkemesinin verdiği bu karar, diğer mahkeme ilâmları gibi bir ilâmdır ve İİK'nun ilâmların icrasına ilişkin m.24 vd. hükümlerine göre icra edilebilmelidir. Bu şekilde verilen karara karşı yukarıda belirtildiği üzere gidilebilecek olağan bir kanun yolu kabul edilmediğinden, karar verildiği anda şekli açıdan kesindir. O nedenle, burada da kesinleştikten sonra icra edilebilen kararlar açısından tekrar hükmün kesinleşmesinin beklenmesi gibi bir sürece ihtiyaç yoktur.

Uyuşmazlık Mahkemesince hüküm uyuşmazlığı sonunda verilen karar bir tespit hükmü ise, bu takdirde bunun ayrıca icra edilmesine gerek yoktur.

54 UM HB 02.03.2015, E.2015/127, K.2015/144.

55 UM HB 07.07.2008, E.2007/62, K.2008/179.

KAYNAKLAR

Anıl, Ayten: Uyuşmazlık Mahkemesinin Kuruluş ve İşleyişi: AÜSBFD, 1992/1, C.47, s. 45-50.

Arslan, Ramazan: Medeni Usul Hukukunda Yargılamanın Yenilenmesi (İade-i Muhakeme) Ankara 1977.

Arslan Ramazan/ Tanrıver, Süha: Yargı Örgütü Hukuku, Ders Kitabı, 2. B., Ankara 2001.

Balkar, Kemal Galip: Uyuşmazlık Mahkemesi: AÜSBFD, 1948/3, C.3, s.338-349.

Bilgin, Hüseyin:5791 sayılı Kanunla Getirilen Yenilikler ve Uyuşmazlık Mahkemesi Üzerine Bir İnceleme: TerHD, Ekim 2008/26, s.1-11.

Büyükeren, Gülten Fatma / Kaynak, Selim Şamil: Türk Hukuk Sisteminde Uyuşmazlık Mahkemesi: Ulusal ve Uluslararası Boyutlarıyla Görev Uyuşmazlıkları ve Uyuşmazlık Mahkemesi Konulu Bilimsel Toplantı Bildiri Konuları, Ankara 19 Eylül 2013,s.1-16.

Çelik, Taşkın: Uyuşmazlık Mahkemesine Başvurulmasında ve Uyuşmazlık Mahkemesi Kararlarının Uygulanmasında Karşılaşılan Sorunlar; Ulusal ve Uluslararası Boyutlarıyla Görev Uyuşmazlıkları ve Uyuşmazlık Mahkemesi Konulu Bilimsel Toplantı Bildiri Konuları, Ankara 19 Eylül 2013, s.1-17.

Diñç, M. İlhan: Hüküm Uyuşmazlıkları ve Çözümü: DD, 1988 /70-71, s.5-32 (Diñç).

Diñç, M. İlhan: Olumsuz Görev Uyuşmazlığının Çözümü İçin Uyuşmazlık Mahkemesine Başvuru: DD, 1986/60-61, s.36-47, (Diñç- Olumsuz Görev Uyuşmazlığı).

Diñç, M. İlhan: Görevli Yargı Yerinin Belirlenmesi Amacı İle Uyuşmazlık Mahkemesine Başvuru: DD, 1985/58-59, s. 37-42, (Diñç- Başvuru).

Diñç, M. İlhan: Olumlu Görev Uyuşmazlığı Çıkarılması Üzerine Uyuşmazlık Mahkemesi'nce Görevli Yargı Yerinin Belirlenmesi; DD, 1986/62-63 , s.51-58, (Diñç- Görev Uyuşmazlığı Çıkarılması).

Diñç, M. İlhan: Olumlu Görev Uyuşmazlığı ve Uyuşmazlık Mahkemesi'nce Bu Uyuşmazlığın Çözümü; DD, 1987/64-65, s.14-26, (Diñç- Olumlu Görev Uyuşmazlığı)

Duran, Lütfi: Uyuşmazlık Mahkemesi İçtihatlarına Göre Selbi Vazife İhtilâfı : İUHFD, 1950/3-4, C.16, s.688-717.

Gözler, Kemal: İdare Hukuku Dersleri, 10.B., Bursa 2010.

Gürdoğan, Burhan: Medenî Usul Hukukunda Kesin Hüküm İtiraz, Ankara 1960.

[http://emsal.uyusmazlik.uyap.gov.tr/VeribankasilstemciWeb/DokGosterMainServlet?...⁵⁶.](http://emsal.uyusmazlik.uyap.gov.tr/VeribankasilstemciWeb/DokGosterMainServlet?...)

Kuru, Baki: Hukuk Muhakemeleri Usulü, C.1, 6.B., İstanbul 2001.

Kuru, Baki /Arslan, Ramazan/Yılmaz, Ejder: Medenî Usul Hukuku Ders Kitabı, 24.B., Ankara 2013.

Nomer, Mehmet: Adalet Bakanlığı Tarafından Hazırlanan Uyuşmazlık Mahkemesi Kanun Tasarısı Hakkında Rapor: ABD, 1975/2, s.210-232.

Özkoç, Adil:Yeni Bir Uyuşmazlık Mahkemesi Kanununun Gerekliliği: AÜHFD, 1971/1, C.28, s.77-90.

Özgüldür, Serdar: Türk Adalet Sisteminde Uyuşmazlık Mahkemesinin Fonksiyonu; Iğdır Barosu ve Iğdır Cumhuriyet Başsavcılığınca 7 Temmuz 2013'de Düzenlenen "Yeni Ceza Adaleti Sisteminin Uygulanması" konulu Sempozyumda Sunulan Tebliğ, s.7 .

Pekcanitez, Hakan/Atalay, Oğuz/Özekes,Muhammet: Hukuk Muhakemeleri Kanunu Hükümlerine Göre Medeni Usul Hukuku, 12. B.; Ankara 2011.

Resuloğlu, Mustafa: Uyuşmazlık Mahkemesi ve Görev İle Hüküm Uyuşmazlıkları, TODAİ Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 1988.

Surlu, Mehmet Handan: Hukuk ve Cezada Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararı Nedeniyle Yargılamanın Yenilenmesi (İadei Muhakeme), Ankara 2003.

Tanrıver, Süha: Medeni Usul Hukukunda Derdestlik İtirazı, 2.B., Ankara 2007.

Tercan, Erdal: Medenî Usul Hukukunda (Kesin Sürelerin Kaçırılması Halinde) Eski Hale Getirme, Ankara 2006.

Tercan, Erdal: Farklı Yargı Kollarına Mensup Mahkemeler Arasındaki Hüküm Uyuşmazlığı, Ankara 2014.

Umar, Bilge: Türk Medeni Usul Hukukunda İadei Muhakeme: İÜHFİM 1963/1-2, C.XXIX,, s.260-298.

www.tribunal-conflits.fr/...

56 Atfı yapılan Uyuşmazlık Mahkemesi kararları, Uyuşmazlık Mahkemesinin resmi internet sitesinden alınmıştır. O nedenle her bir karar için ayrıca aynı siteye her defasında atfı yapılmamıştır. Resmi Gazetede yayınlanan kararların, yayımlandığı Resmi Gazetenin tarihi ve numarası verilmiştir; verilmemiş olanlar Resmi Gazetede yayınlanmamıştır.